

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Bakalářská práce

Problém negramotnosti ve světě

Tereza Tišlerová

© 2021 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Tereza Tišlerová

Ekonomika a management

Provoz a ekonomika

Název práce

Problém negramotnosti ve světě

Název anglicky

The problem of illiteracy in the world

Cíle práce

Práce se zaměří na problém analfabetismu ve světě, a to zejména v rozvojových zemích. Práce bude rozdělena na část teoretickou a praktickou. Cílem práce je vymezení pojmu negramotnost a termínů spojených s tímto tématem, porovnání míry negramotnosti napříč rozvojovými zeměmi, popsání důvodů vzniku a případných návrhů řešení problému.

Metodika

Teoretická část práce bude vycházet z relevantní odborné literatury obsahující statistické ročenky, knižní a on-line zdroje zabývající se vybraným tématem práce. Následnou syntézou informací dojde k získání celkového obrazu o dané problematice. Praktická část se zaměří na analýzu, syntézu a komparaci informací získaných ze statistických výsledků organizací zabývajících se tématem negramotnosti.

Doporučený rozsah práce

30-40 stran

Klíčová slova

negramotnost, analfabetismus, vzdělanost, rozvojové země

Doporučené zdroje informací

Altmanová, M. J., Berki, M. J., Ing. Bořivoj Brdička, P., Brožová, M. I., Hausenblas, P. O., (2011) Gramotnosti ve vzdělávání. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

Literacy – Our World in Data. <https://ourworldindata.org/literacy>

Literacy Rates – UNICEF DATA. <https://data.unicef.org/topic/education/literacy/>

OECD Education at a Glance. [http://www.keepeek.com/Digital-Asset-](http://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#.WXnDYtPygfM#page4)

Management/oecd/education/education-at-a-glance-2016_eag-2016-en#.WXnDYtPygfM#page4

UNESCO Institute for Statistics. <http://data.uis.unesco.org/>

Zápotočná, O. (2012). Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní, Bratislava: VEDA.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Zbyněk Kuna, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 30. 10. 2020

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 5. 11. 2020

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 31. 12. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Problém negramotnosti ve světě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2021

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Ing. Zbyňku Kunovi, Ph.D., vedoucímu mé bakalářské práce, za věnovaný čas, odborné vedení, připomínky a cenné rady.

Problém negramotnosti ve světě

Abstrakt

Bakalářská práce na téma Problém negramotnosti ve světě se zaměřuje na negramotnost v rozvojových zemích, především v nejméně rozvinutých zemích. Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část práce se zabývá literární rešerší dostupných knižních a internetových zdrojů, která vymezuje základní termíny spojené s touto problematikou, faktory ovlivňující negramotnost a její důsledky, zároveň se věnuje významu vzdělání ve světě. Empirická část se věnuje analýze dostupných dat o negramotnosti ve světě a rozvojových zemích, konkrétně nejméně rozvinutých zemích, pohledem historického vývoje a současné situace. Zároveň uvádí možnosti řešení negramotnosti.

Klíčová slova: gramotnost, negramotnost, druhy gramotnosti, nejméně rozvinuté země, rozvojové země, UNESCO, vzdělávání

The problem of illiteracy in the world

Abstract

The purpose of this Bachelor thesis on topic The Problem of illiteracy in the world is to explore illiteracy problem focusing on developing countries, mainly on the Least Developed Countries. This thesis is divided into two parts: theoretical and empirical. The theoretical part focuses on research of books, papers, online resources to define the basic terms associated with this issue, causes and consequences of illiteracy as well as defines the importance of education. The empirical part of the thesis is analysing the historical and current illiteracy situation in world and developing countries, mainly in the Least Developed Countries, as well as proposing possible solutions to illiteracy problem in those countries.

Keywords: literacy, illiteracy, types of literacy, Least Developed Countries, developing countries, UNESCO, education

Obsah

1 Úvod	1
2 Cíl práce a metodika	2
2.1 Cíl práce.....	2
2.2 Metodika	2
3 Teoretická východiska	3
3.1 Uvedení do problematiky negramotnosti.....	3
3.1.1 Definice gramotnosti a negramotnosti	3
3.1.2 Druhy gramotnosti.....	6
3.2 Definice rozvojových zemí.....	9
3.3 Faktory ovlivňující negramotnost.....	12
3.4 Důsledky negramotnosti	13
3.4.1 Důsledky pro jednotlivce.....	13
3.4.2 Důsledky pro společnost a firmy.....	14
3.5 Význam vzdělání ve světě	15
3.5.1 Rozvoj vzdělávání	20
4 Negramotnost ve světě	23
4.1 Vývoj gramotnosti ve světě	23
4.2 Stav negramotnosti v rozvojových zemích LDC.....	26
4.2.1 Subsaharská Afrika.....	26
4.2.2 Asijsko-pacifický region a Karibská oblast.....	33
5 Možnosti řešení negramotnosti	36
6 Závěr	41
7 Seznam použitých zdrojů	42

Seznam grafů

Graf 1 Procentuální vývoj dospělé gramotné populace ve světě v letech 1976-2019.....	23
Graf 2 Procentuální vývoj dospělých gramotných žen a mužů ve světové populaci v letech 1976-2019.....	24
Graf 3 Procentuální vývoj mladé gramotné populace ve světě v letech 1976-2019	25
Graf 4 Procentuální vývoj mladých gramotných žen a mužů ve světové populaci v letech 1976-2019.....	25
Graf 5 Procentuální vývoj dospělých gramotných žen, mužů a celkové populace subsaharské Afriky v letech 1985-2019	27
Graf 6 Procentuální vývoj gramotných dívek, chlapců a celkové složky dětské populace subsaharské Afriky v letech 19785-2019	27
Graf 7 Procentuální vývoj zápisu na základní školu u dívek, chlapců a celkové složky dětí subsaharské Afriky v letech 1975-2017	29
Graf 8 Procentuální vývoj zápisu na střední školu u dívek, chlapců a celkové složky dětí subsaharské Afriky v letech 1998-2018	30
Graf 9 Procento chlapců, dívek a mladistvé populace subsaharské Afriky s dokončeným základním vzděláním v letech 1972-2019.....	31
Graf 10 Procentuální vývoj dívek, chlapců a celkové složky dětí do základních škol subsaharské Afriky v letech 1975-2019	32

Seznam obrázků

Obrázek 1 Funkční gramotnost	7
Obrázek 2 Země LDC v roce 2020	11
Obrázek 3 Benefity vzdělávání	16

Seznam použitých zkratk

CEDAW	Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (Committee on the Elimination of Discrimination against Women)
EME	Nově vznikající ekonomiky (Emerging Economies)
HDI	Index lidského rozvoje (Human Development Index)
HDP	Hrubý domácí produkt
HIPC	Vysoce zadlužené chudé země (Heavily Indebted Poor Countries)
HND	Hrubý národní důchod

ICCPR	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (International Covenant on Civil and Political Rights)
LDC	Nejméně rozvinuté země (Least Developed Countries)
LLDCs	Vnitrozemské rozvojové země (Land-locked Developing Countries)
NIC	Nově industrializované země (Newly Industrialized Countries)
OSN	Organizace spojených národů
UIS	Institut pro statistiky organizace UNESCO (UNESCO Institute for Statistics)
UNESCO	Organizace OSN pro vzdělání, vědu a kulturu (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)
SDG 4	Čtvrtý cíl udržitelného rozvoje OSN (Sustainable Development Goal 4)

1 Úvod

Tato práce se věnuje problému ngramotnosti v rozvojových zemích, konkrétně v nejméně rozvinutých zemích. Ngramotnost je globální problém, kterému čelí mnoho zemí po celém světě a má na ně zásadní negativní dopad. Lidé jako my, žijící ve vyspělých zemích, si často neuvědomujeme, jaký problém ngramotnost ve světě vlastně je, protože pokládáme gramotnost za běžnou součást našeho života. Nicméně gramotnost není ve všech zemích automatickou součástí sady dovedností jedince. Přibližně 1 z 5 dospělých jedinců na světě je ngramotný, celkem 774 miliónů mužů i žen na světě je ngramotných, 75 milionů dětí nedochází do školy a miliony mladistvých opouštějí školy bez odpovídající úrovně gramotnosti, která by jim měla posloužit v další etapě jejich života. Situace je nepřijatelná. Jelikož je problém velice komplexní a rozsáhlý, není jednoduché najít jeho rychlé řešení. Tímto problémem se na světě zabývá mnoho institucí a organizací jako například UNESCO, World Literacy Foundation, ProLiteracy a mnoho dalších. Tyto organizace však problém samy nevyřeší. Je třeba, aby se lidé problému aktivně věnovali, šířili o něm povědomí, vynakládali do řešení finanční a hmotné prostředky, ale i o něj dlouhodobě pečovali prostřednictvím různých opatření.

V následujících kapitolách je vysvětlen pojem gramotnost a ngramotnost. Pojmy jsou nejprve popsány samostatně a posléze jsou dány do kontextu. Na základní názvosloví navazuje i výčet druhů gramotnosti. Následující kapitola se kvůli zaměření práce na tematiku rozvojových zemí věnuje popisu rozvojových zemí a nejméně rozvinutých zemí. Práce dále vymezuje dopady ngramotnosti na běžný život ngramotného jedince, i dopady na celou společnost. V poslední kapitole teoretické části je popsán význam vzdělávání pro jednotlivce, i význam vzdělávání v celosvětovém měřítku. Navazující praktická část je poté věnována analýze vývoje ngramotnosti a aktuálního stavu ve světě, převážně však v rozvojových zemích, konkrétně regionech nejméně rozvinutých zemí. Práce je zakončena výčtem možností řešení tohoto globálního problému.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Práce se zaměří na problém analfabetismu ve světě, a to zejména v rozvojových zemích. Práce bude rozdělena na část teoretickou a praktickou. Cílem práce je vymezení pojmu negramotnost a termínů spojených s tímto tématem, porovnání míry negramotnosti napříč rozvojovými zeměmi, popsaní důvodů vzniku a případných návrhů řešení problému.

2.2 Metodika

Práce je rozdělena na část teoretickou a empirickou. Teoretická část vychází ze studia relevantní odborné literatury obsahující statistické ročenky, knižní a on-line zdroje zabývající se vybraným tématem práce, negramotností. Následnou syntézou informací dojde k získání celkového teoretického obrazu o dané problematice.

Empirická část práce vychází z analýzy, syntézy a komparace informací získaných ze statistických databází organizací The World Bank a UNESCO Institute for Statistics, které se zabývají tematikou negramotnosti a aspekty s ní spojenými. Práce s daty se zaměřuje převážně na negramotnost a její přidružené aspekty v regionech rozvojových zemí, konkrétně nejméně rozvinutých zemí (LDC), ale zkoumá i data týkající se negramotnosti ve světovém měřítku.

3 Teoretická východiska

3.1 Uvedení do problematiky negramotnosti

Gramotnost je základním lidským právem. Je důležitým aspektem života, jelikož nám otevírá dveře do světa a pomáhá nám se v něm orientovat. Je klíčovou dovedností, stejně tak i klíčovým měřítkem vzdělání populace. Díky gramotnosti jsme schopni se dorozumívat, vzdělávat se, analyzovat a interpretovat obrovské množství informací, psát, číst atp. Přestože byl v posledních 50 letech zaznamenán výrazný nárůst gramotnosti, stále na světě žije přibližně 773 milionů negramotných lidí (údaj z roku 2016), z nichž většinu tvoří ženy.¹ Jaké jsou příčiny a dopady tohoto globálního problému, v jakých zemích je negramotnost nejvíce rozšířená a jaké kroky podniknout s cílem snížení negramotnosti ve světě se zabývají následující kapitoly.

3.1.1 Definice gramotnosti a negramotnosti

Gramotnost je schopnost porozumět a využívat textové informace při každodenních činnostech v domácím prostředí, v práci a v komunitě. Je to schopnost dosahovat svých cílů, rozvíjet své znalosti a potenciál. Gramotnost ovlivňuje kvalitu a flexibilitu pracovního uplatnění, zaměstnanost, příležitosti ke vzdělávání a příjem. Je prostředkem rozvoje, který umožňuje přístup k novým příležitostem i přijetí do společnosti. Zároveň je lidským právem, jelikož bez gramotnosti nemají lidé stejné životní možnosti.²

UNESCO, organizace OSN (Organizace spojených národů) pro vzdělání, vědu a kulturu, definuje gramotnost jako schopnost v různých kontextech identifikovat, porozumět, interpretovat, vytvářet a komunikovat informace, zároveň schopnost ovládat numerické operace, počítání. Gramotnost umožňuje kontinuální celoživotní sebevzdělání, které poskytuje jednotlivcům možnost dosahovat svých cílů, rozvíjet své znalosti a potenciál, a tak se plně zapojit do společnosti.

---

¹ UNESCO, Unesco Institute for Statistics . *Literacy* [online]. 2021 [cit. 18.1.2021]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/topic/literacy>,

² UNESCO. *The Global literacy challenge: a profile of youth and adult literacy at the mid-point of the United Nations Decade 2003-2012* [online]. 2008 [cit. 18.1.2021]. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000163170>

Dle Australian Literacy Educators' Association není gramotnost dovednost, která zahrnuje jen tradiční představy o gramotnosti jako mluvení, poslech, čtení a psaní. Být gramotným dle definice Australské vzdělávací asociace znamená:

- schopnost zaznamenávat, rozvíjet a komunikovat vlastní idey,
- schopnost porozumět,
- schopnost rozvíjet své znalosti,
- umět reagovat a rozumět sociálním, kulturním, estetickým, historickým a ekonomickým literárním dílům,
- rozumět a reagovat na lokální, národní a globální problémy a výzvy,
- porozumět a interagovat se zástupci byrokracie.³

Gramotnost je obecně vnímána jako soubor konkrétních dovedností, a to zručnost číst, psát a počítat.⁴ Samozřejmě, že je čtení a psaní esenciální součástí gramotnosti, záběr gramotnosti se však postupem času měnil a v dnešní době zasahuje i do jiných sfér, než jen do čtení a psaní. Pojem je vnímán mnohem komplexněji. Dle serveru Alberta Education je gramotnost schopnost, sebevědomí a ochota využívat jazyk ke tvorbě sdělení a komunikaci významu daného sdělení ve všech situacích každodenního života.

Ve chvíli, kdy se člověk narodí, již začíná jeho cesta ke gramotnosti. Základním podnětem gramotnosti dětí je jejich rodina a komunita, ve které žijí. První náznaky gramotnosti lze pozorovat například u brečícího novorozence, které brekem vyjadřuje potřebu rodiče, batole tvořící první slovo, předškolák zpívající písničky či dítě a rodič smějící se nad vtipným příběhem.

Další rozvoj gramotnosti začíná ve chvíli, kdy dítě vstupuje do školního systému vzdělávání. Školní systém je silně zaměřen na rozvoj čtení a psaní. Děti se zde zapojují do různých aktivit, při kterých se učí komunikovat různými formami, jako například formou komunikace v tištěné či digitální podobě, využitím slov, vizuálních prvků a grafiky. Studenti se učí pravidla pravopisu, možnosti získávání informací, hodnocení informací a jejich efektivní využití, konstruování významu v textu a efektivní komunikaci. Postupným posunem

---

³ Australian Literacy Educators' Association. *Literacy in 21st century Australia: The ALEA Declaration* [online]. Norwood [cit. 19.1.2021]. Dostupné z: <https://www.alea.edu.au/documents/item/1197>

⁴ ZÁPOTOČNÁ, Olga. *Čtitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní*. Bratislava: VEDA, 2013. ISBN978-80-224-1281-0.

ve školním vzdělávacím systému si studenti zdokonalují své dovednosti prací s různorodými texty a novými technologiemi.

Gramotnost ve školním vzdělávacím systému se nerozvíjí pouze v oblasti výuky jazyků, rozvoj gramotnosti je sdílenou odpovědností všech pedagogů. Základní znalosti student získává výukou jazyků, každý jiný pedagog však zodpovídá ve své oblasti výuky za rozvoj, posilování a zvyšování gramotnosti. Student musí nejprve zvládat základní práci s textem, aby porozuměl obsahu jiných předmětů. Rozvoj gramotnosti však neprobíhá jen ve škole, ale i v běžných životních situacích, jako při konverzaci, čtení map, reklam, novin, receptů, manuálů či webových stránek.⁵

Antonymem slova gramotnost je negramotnost neboli analfabetismus. Negramotnost v České republice není frekventovaným tématem, jelikož byl tento problém vyřešen Marií Terezií, která zavedla všeobecnou povinnou školní docházku, výuku psaní, čtení a počítání. Problém negramotnosti však není vyřešen v jiných zemích po celém světě, převážně v zemích rozvojových.⁶ Negramotnost v elementárním významu, které je věnována tato práce, znamená neschopnost číst ani psát. Gramotnost se však v dnešní době nepojímá jen jako schopnost číst a psát, ale zahrnuje mnoho dalších schopností a dovedností, kterým se věnuje následující kapitola. Moderní pojetí negramotnosti se definuje jako funkční negramotnost, která znamená, že jedinec ovládá základní schopnost čtení, psaní i počítání, ale dovednosti neumí aplikovat v praxi, například při plnění každodenních činností, které jsou nezbytné pro život. Někdy se definuje i pojem pologramotnost, která znamená že jedinec umí číst, ale neumí psát.⁷

Negramotnost je problémem jedinců i celé společnosti. Analfabetismus omezuje jedince v každé životní situaci i etapě lidského života. Negramotné dítě nebude schopné uspět ve škole, v dospělosti bude vyřazeno z trhu práce, a jako rodič nebude schopno podporovat vzdělání svého dítěte. Z těchto důvodů je negramotnost ve většině případů mezigeneračním

---

⁵ Alberta Education. *What is literacy?* [online]. 2021 [cit. 19.1.2021]. Dostupné z:

<https://education.alberta.ca/literacy-and-numeracy/literacy/everyone/what-is-literacy/>

⁶ DUFKOVÁ, Jana. *Mnohovýznamovost ne/gramotnosti (Svět plný negramotných)* [online]. 1997, Praha [cit. 19.1.2021]. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4631/PheH_1997_4_0087.pdf

⁷ World Literacy Foundation. *The economic & Social Cost of Illiteracy, A snapshot of illiteracy in a global context, Final report from the World Literacy Foundation* [online]. 2015 [cit. 19.1.2021]. Dostupné z: <https://speakingbooks.com/wp-content/uploads/WLF-FINAL-ECONOMIC-REPORT.pdf>

problémem, zatěžujícím sociální mobilitu a utváří tak náročné podmínky pro spravedlnost ve společnosti.⁸

3.1.2 Druhy gramotnosti

Gramotnost má mnoho podob, jelikož se její pojetí v průběhu času vyvíjelo. Z elementární gramotnosti neboli neschopnosti číst, psát a provádět numerické operace se vyvinul mnohem komplexnější model gramotnosti, funkční gramotnosti, která zahrnuje osm podob či aspektů gramotnosti. Následující text je věnován popisu funkční gramotnosti a jejímu složení.

Funkční gramotnost je definována mnoha způsoby. Gavora funkční gramotnost vymezuje ve 3 oblastech: textová (gramotnost v oblasti zpracování textů), numerická (gramotnost v oblasti numerických operací) a dokumentová (gramotnost v oblasti hledání a využívání informací).⁹ Jiní vymezují funkční gramotnost jako souhrnný název osmi částí, ze kterých se gramotnost skládá – čtenářská, informační, sociální, matematická, jazyková, přírodovědná, dokumentová a umělecká gramotnost. Jedinec, který ovládá jednotlivé složky funkční gramotnosti, se jistě jednodušeji začleňuje do společnosti a snáze dosahuje svých osobních a společenských cílů.¹⁰ UNESCO definuje funkční gramotnost jako schopnost člověka se zapojit do takových činností ve společnosti, u kterých je gramotnost vyžadována, a také ji vymezuje jako schopnost číst, psát a počítat za účelem seberozvoje či rozvoje komunity, ve které žije.¹¹

---

⁸ National Literacy Trust. *What is literacy?* [online]. 2017, Londýn [cit. 19.1.2021]. Dostupné z: <https://literacytrust.org.uk/information/what-is-literacy/>

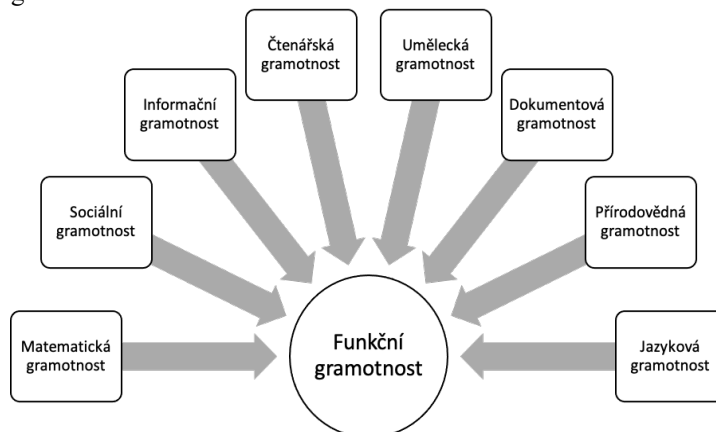
⁹ ZÁPOTOČNÁ, Olga. *Čtitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní*. Bratislava: VEDA, 2013. ISBN978-80-224-1281-0.

¹⁰ JANÍK, Tomáš, KNECHT, Petr, NAJVAROVÁ, Veronika. *Príspevky k tvorbe a výzkumu kurikula, Model funkční gramotnosti a RVP ZV* [online]. Brno, 2007 [cit. 19.1.2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Najvarova/publication/47052972_Prispevky_k_tvorbe_a_vyzkumu_kurikula/links/5bd957fca6fdcc3a8db2daf1/Prispevky-k-tvorbe-a-vyzkumu-kurikula.pdf#page=78

¹¹ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Functional literacy* [online]. 2021 [cit. 19.1.2021]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/functional-literacy>

Obrázek 1 Funkční gramotnost

Zdroj: Vlastní zpracování dle JANÍK, Tomáš, KNECHT, Petr, NAJVAROVÁ, Veronika. Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula, Model funkční gramotnosti a RVP ZV, 2007

Čtenářská gramotnost vyjadřuje celoživotně rozvíjející se vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi a schopnostmi rozumět formám psaného jazyka/textu v různých individuálních i sociálních kontextech a zároveň tyto formy psaného jazyka používat. Čtenářská gramotnost je důležitá pro jedince, kteří se chtějí aktivně zapojit do společnosti, dosahovat vlastních cílů a rozvíjet své vědomosti a vlastní potenciál. Touto složkou gramotnosti prochází několik rovin:

- vztah ke čtení – předpoklad rozvíjení gramotnosti,
- doslovné porozumění – dovednost dekodovat psané texty a porozumět pomocí dosavadních znalostí a zkušeností,
- vysuzování a hodnocení – umění vyvozovat závěry z textu a hodnotit texty z různých hledisek,
- metakognice, seberegulace – dovednost reflektovat záměr čtení, volení způsobu čtení, vyhodnocování porozumění,
- sdílení – sdílení prožitků, porozumění a pochopení se s dalšími čtenáři,
- aplikace vědomostí – využití čtení k sebe rozvoji i ke konání v životě.

Čtení je využíváno za účelem rychlého a pružného získávání a efektivního zpracování informací, což je důvodem, proč se čtenářská gramotnost prolíná všemi dále zmíněnými druhy gramotnosti a kvůli tomu je velmi důležitá. Získání informací bez čtení není možné.

Informační gramotnost je nejrychleji se rozvíjející oblast gramotnosti. Tento druh gramotnosti je spojován s užíváním elektronických médií a příslušných programů. Jedinec je

informačně gramotný, pokud je schopen ovládat a užívat výpočetní techniku, a také technologie pro vyhledávání informací. Některé zdroje uvádí, že obsah informační gramotnosti by neměl být závislý na používaných technologiích, ale na dovednostech práce s informacemi – jak umíme informace vyhledávat, vyhodnocovat, interpretovat, využívat a tak podobně.^{12 13 14}

Sociální gramotnost souvisí se schopností jedinců se orientovat v sociální realitě a začleněním do společenských vztahů a vazeb. Týká se schopnosti komunikovat, chápat odlišnosti jednotlivých národů, ras a vědomí rozmanitosti kultur.

Jazyková gramotnost se vyznačuje znalostmi, dovednostmi a schopnostmi porozumět textu a dorozumět se v mateřském jazyce a stejně tak v cizím jazyce.

Matematická gramotnost je schopnost porozumět roli matematiky ve světě, umět usuzovat v oblasti matematiky a proniknout do ní takovým způsobem, aby obor splňoval jedincovy životní potřeby.

Přírodovědná gramotnost je schopnost využívat přírodovědné poznatky, klást si otázky a vyvozovat ze znalostí závěry, které umožňují porozumět světu přírody a dopomáhají k rozhodování o něm a změnách způsobených lidskou činností.

Umělecká gramotnost je vyjádřena základním přehledem v oblasti kultury – hudební, dramatické, výtvarné a literární tvorby.

---

¹² ALTMANOVÁ, M. J., BERKI, M. J., Ing. Bořivoj BRDIČKA, P., BROŽOVÁ, M. I., HAUSENBLAS, P. O., *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha 2011: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

¹³ PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?* [online]. Brno, 2006 [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/446/co-je-ctenarska-gramotnost-proc-a-jak-ji-rozvijet-.html?print=1>

¹⁴ JANÍK, Tomáš, KNECHT, Petr, NAJVAROVÁ, Veronika. *Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula, Model funkční gramotnosti a RVP ZV* [online]. Brno, 2007 [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Najvarova/publication/47052972_Prispevky_k_tvorbe_a_vyzkumu_kurikula/links/5bd957fca6fdcc3a8db2daf1/Prispevky-k-tvorbe-a-vyzkumu-kurikula.pdf#page=78

Dokumentová gramotnost představuje znalosti a dovednosti, které umožňují jedinci se orientovat v bohatě strukturovaných/nesouvislých textech, jako jsou dotazníky, složenky, oznámení, grafy atp.¹⁵

3.2 Definice rozvojových zemí

Jelikož je práce věnována negramotnosti převážně v rozvojových zemích, je nutné definovat pojem rozvojové země a země které do této kategorie patří. OSN (Organizace spojených národů) skupinu rozvojových zemí dělí do dvou kategorií. První skupinu tvoří nejméně rozvinuté země (LDC – Least Developed Countries) a vysoce zadlužené chudé země (HIPC – Heavily Indebted Poor Countries). Druhou skupinu tvoří nově industrializované země (NIC – Newly Industrialized Countries), nově vznikající ekonomiky (EME – Emerging Economies), malé ostrovní rozvojové státy (SIDS – Small Island Developing States) a vnitrozemské rozvojové země (LLDCs – Landlocked Developing Countries).¹⁶ Kapitola se dále věnuje tématu nejméně rozvinutých zemí (LDC), jelikož jsou do této kategorie zařazovány země z hlediska posuzování gramotnosti, a také proto, že se této tématice věnuje empirická část práce.

Nejméně rozvinuté státy, Least Developed Counties (LDC), jsou dle Organizace spojených národů od roku 1971 země s nízkými příjmy, čelící vážným strukturálním překážkám udržitelného rozvoje. Jsou to jedny z nejhudších, nejzranitelnějších a nejslabších států, které jsou vysoce zranitelné vůči ekonomickým či environmentálním šokům, zároveň jsou specifické nízkou úrovní lidského rozvoje. Tyto státy jsou znevýhodněné kvůli jejich strukturálním, historickým a geografickým podmínkám. Dle OSN jsou rozvojové země nejvíce ohroženy začarovaným kruhem chudoby a nedostatečným rozvojem. V roce 2020 bylo na seznamu rozvojových zemí zapsáno 46 zemí. V Africe je těchto zemí 33, v Asii 9, v Oceánii (Pacifiku) 3 a v Karibské oblasti 1. Seznam LDC je přezkoumáván každé tři roky výborem pro rozvoj (CDP), který ho přezkoumává na základě tří základních kritérií: lidský

---

¹⁵ JANÍK, Tomáš, KNECHT, Petr, NAJVAROVÁ, Veronika. *Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula, Model funkční gramotnosti a RVP ZV* [online]. Brno, 2007 [cit. 20.1.2021]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Najvarova/publication/47052972_Prispevky_k_tvorbe_a_vyzkumu_kurikula/links/5bd957fca6fdcc3a8db2daf1/Prispevky-k-tvorbe-a-vyzkumu-kurikula.pdf#page=78

¹⁶ SYROVÁTKA, Miroslav, HARMACEK, Jaromír. *Klasifikace rozvojových zemí* [online]. Olomouc, 2014 [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: <https://www.development.upol.cz/wp-content/uploads/2013/02/Syrov%C3%A1tka-Harm%C3%A1%C4%8Dek-2014-Klasifikace-rozvojev%C3%BDch-zem%C3%AD.pdf>

rozvoj (slabost lidských zdrojů), ekonomická zranitelnost a příjem na obyvatele. Lidský rozvoj se určuje na základě zápisu na střední školu, podvýživy, úmrtnosti matek po porodu, gramotnosti dospělých a úmrtnosti dětí do 5 let. Ekonomická zranitelnost se hodnotí pohledem následujících oblastí: populace, vzdálenost od středobodu koncentrace populace v regionech, koncentrace exportu, oběti přírodních katastrof, podíl zemědělství a rybářství na HDP, podíl populace žijící v pobřežích zónách, nestabilita exportu a nestabilita zemědělství. Hraniční částka příjmu na obyvatele v roce 2017, vypočtená na základě průměru tříletého odhadování HND (hrubý národní důchod), činila v roce 1 242 USD.^{17 18 19}

Rozvoj země je založen na měření indexu HDI, indexu lidského rozvoje, který se používá k hodnocení zemí a je kvantifikovatelný z pohledu lidského rozvoje – délka života, vzdělání a indikátory příjmu na jednoho obyvatele. Dle HDI se země dělí do 4 kategorií – nízký, střední, vysoký a velmi vysoký lidský rozvoj. Seznam deseti nejméně rozvinutých zemí (LDC) na základě HDI je:

1. Niger
2. Středoafriická republika
3. Jižní Súdán
4. Čad
5. Burundi
6. Sierra Leone
7. Burkin Faso
8. Mali
9. Libérie
10. Mosambik

Rozvojové země mají výhradní přístup k mezinárodním podpůrným pomocným opatřením sloužícím ke zlepšení obchodu, rozvoje a podpoře. Účelem těchto opatření je

---

¹⁷ United Nations. *Least Developed Countries (LDCs)* [online]. [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category.html>

¹⁸ United Nations. *List of Least Developed Countries (as of December 2020)* [online]. 2020 [cit. 20.1.2021]. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf

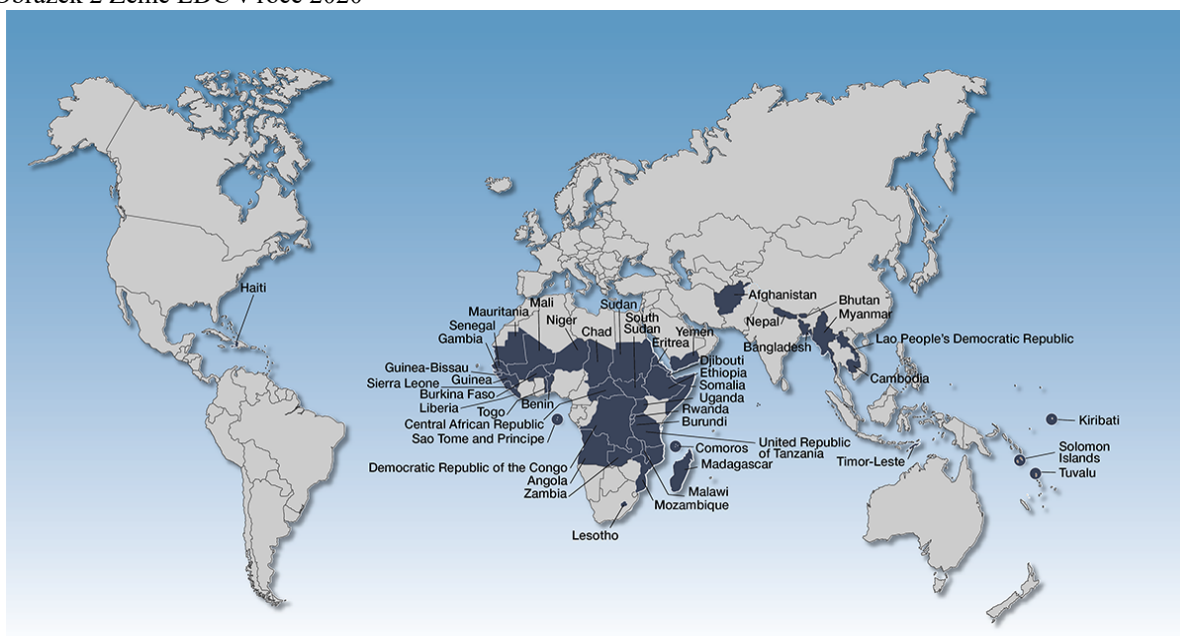
¹⁹ One World – Nations Online. *Least Developed Countries (LDCs)* [online]. 2021 [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: https://www.nationsonline.org/oneworld/least_developed_countries.htm

pomoci nejméně rozvinutým zemím (LDC) s rozvojem, růstem ekonomiky a s dostatečnou stabilizací před jejich vyřazením z této kategorie.²⁰

V letech 1994–2017 se dokázalo dostat 5 rozvojových zemí z kategorie LDC:

- Botswana – 1994,
- Cape Verde – 2007,
- Maledivy – 2011,
- Samoa – 2014,
- Rovníková Guinea – 2017.

Obrázek 2 Země LDC v roce 2020

Zdroj: UNCTAD, 2020

Každých 10 let OSN pořádá konferenci na téma Least Development Countries. Cílem či závěrem poslední konference v roce 2011 bylo přesunout polovinu nejméně rozvinutých zemí pryč z této kategorie do roku 2022.²¹ Tento rok (březen 2021) měla proběhnout v Kataru pátá konference OSN na téma LDC, ale kvůli pandemii COVID-19 je přesunuta na rok 2022.²²

²⁰ World Population Review. *Least Developed Countries 2020* [online]. 2020 [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/least-developed-countries>

²¹ World Population Review. *Least Developed Countries 2020* [online]. 2020 [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/least-developed-countries>

²² United Nations. *Fifth UN Conference on the Least Developed Countries (LDC5)* [online]. 2021 [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: <http://unohrlls.org/unldc-v/>

3.3 Faktory ovlivňující negramotnost

Co způsobuje negramotnost? Negramotnost je ovlivněna mnoha faktory jako například zařazením jedince do sociální vrstvy, životními podmínkami, poruchami učení, nerovností mezi pohlavím atp. Nejčastěji se však negramotnost přenáší mezigeneračně. Tyto vzájemně související příčiny vytvářejí často nepřekročitelné překážky dotčeným osobám. Následující body popisují deset nejvýznamnějších faktorů, které ovlivňují negramotnost.²³

- **Chudoba** – zařazení do sociální vrstvy, obtížné životní podmínky, zaměření jedince na potřeby přežití spíše než na vzdělání, předčasný odchod ze vzdělávacího systému v mladém věku s cílem zajistit příjem rodině.
- **Nerovnost pohlaví** – rovnoprávnost pohlaví neexistuje ve všech zemích, 2/3 negramotné populace tvoří ženy, kvůli nastaveným standardům v dané zemi jako je například náboženství či tradice.²⁴
- **Geografické faktory** – u dětí z venkova je dvakrát pravděpodobnější, že předčasně odejdou ze školního vzdělávacího systému než u dětí žijících v městských oblastech.
- **Styl učení** – nediagnostikované poruchy učení či neošetřené poruchy učení.
- **Limitované zdroje** – nedostatek knih a učebních materiálů v prostředí domova, nedostatek finančních prostředků k zajištění studia „V některých školách subsaharské Afriky je k dispozici 1 učebnice na 13 studentů“²⁵
- **Přístup ke vzdělání** – ve východní a jižní Africe do školy nedochází 1 z 9 studentů.
- **Rodina** – nedostatečný vzor rodičů či blízkých příbuzných, rodinní příslušníci jsou negramotní, což způsobuje mezigenerační přenos na další potomky, vzdělání není předností.
- **Společenské normy** – v jižní Asii 48 % žen a dívek se vdá a opustí školu před dovršením 18 let v důsledku náboženských norem.

---

²³ Literacy New York. *What Causes Illiteracy?* [online]. New York [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: <https://www.literacynewyork.org/blog/100004/what-causes-illiteracy%3F>

²⁴ UNICEF DATA. *Literacy* [online]. [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: <https://data.unicef.org/topic/education/literacy/>

²⁵ FREDRIKSEN Birger, BRAR Sukhdeep, TRUCANO Michael. *Getting Textbooks to Every Child in Sub-Saharan Africa* [online]. Washington, 2015 [cit. 21.1.2021]. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/9781464805400.pdf>

- **Přelidnění** – například subsaharská Afrika trpí přelidněním školních tříd, kde působí nedostatek vyškolených učitelů, roli zde hraje i nedostatek finančních zdrojů.
- **Nedostatek vyškolených učitelů** – nedostatečná kvalifikace.^{26 27}

3.4 Důsledky negramotnosti

Gramotnost prostupuje všemi oblastmi našeho života a zásadně ovlivňuje, jak se vzděláváme, pracujeme a vytváříme vztahy s ostatními lidmi. Z toho důvodu negramotnost nese mnoho důsledků, které ovlivňují jedince v jejich každodenním životě a zásadně narušuje i jejich budoucnost, rovněž má vliv na celkovou společnost jak v sociálním, tak v ekonomickém vývoji.

3.4.1 Důsledky pro jednotlivce

Negramotnost jednotlivce ovlivňuje v mnoha ohledech či situacích běžného života. Znamená pro ně:

- omezenou schopnost získávat a rozumět základním informacím,
- omezené rozhodování na základě neporozumění informacím,
- možnou nezaměstnanost či neúplné zapojení se do pracovního procesu,
- odmítnutí povýšení v zaměstnání s obavou možného objevení nedostatků nadřízenými,
- omezený výběr z pracovních míst,
- omezený přístup k celoživotnímu i profesnímu rozvoji,
- nižší příjem – studie prokazují, že negramotní lidé vydělávají 30–40 % méně než jejich gramotné protějšky, některé studie poukazují na fakt, že negramotné osoby mají přibližně stejný příjem po celý jejich život, naproti tomu gramotným jedincům roste dvakrát až třikrát za život,
- nejistou finanční situaci – pravděpodobnost chudoby, finanční negramotnost (např. jedinec neumí sestavit finanční plán tak, aby si zajistil důchod),

---

²⁶ International Literacy Association. *Illiteracy...Top 10 Contributing Factors* [online]. Newark, USA [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://literacyworldwide.org/docs/default-source/resource-documents/ila-take-action-top-10.pdf>

²⁷ Literacy Pittsburgh. *Challenges of low literacy* [online]. Pittsburgh, USA, 2021 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://www.literacypittsburgh.org/the-challenge/>

- mezigenerační přenos – nigramotní rodiče mají nižší očekávání od studia svých potomků, často proto upřednostňují práci před školou, v některých rozvojových zemích se od dívek očekává, že budou pomáhat v domácnosti a pečovat o rodinu, nikoli docházet do školy, zároveň také pokud nejsou rodičové zapojeni do vzdělávání svých dětí, je zde vyšší pravděpodobnost, že budou mít děti problémy se vzděláváním a chováním, což může vyústit v opakování školních ročníků či odchodu ze školy,
- horší hygienické a stravovací návyky – způsobené špatným porozuměním či aplikací informací týkajících se hygieny a stravování, tyto problémy vedou k vyšší míře nemocí, úrazů a dalších zdravotních problémů, např. v rozvojových zemích – u matek, které jsou gramotné je o 50 % vyšší pravděpodobnost, že jejich dítě přežije věk 5 let,
- zvýšení pravděpodobnosti vysoce rizikového sexuálního chování, které plyne z nedostatečné informovanosti o sexuálním a reprodukčním zdraví, neinformovanost o formách antikoncepčních metod, efekt nigramotnosti pocítují v zemích, kde je přenos HIV vysoký na morbiditě, mortalitě a pomalejším populačním růstu,
- možný pocit vyloučenosti ze společnosti, omezenost zapojení do komunity,
- psychické problémy jako pocítování nízké sebeúcty, hanby, strachu a bezmoci, které mohou vést až k možné izolaci.^{28 29 30 31 32}

3.4.2 Důsledky pro společnost a firmy

Nigramotnost nemá negativní vliv jen na život jedince, ale i na celkové zdraví a blahobyt země. Dotýká se sociálního i ekonomického prostředí prostřednictvím následujících efektů:

²⁸ Literacy Pittsburgh. *Challenges of low literacy* [online]. Pittsburgh, USA, 2021 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://www.literacypittsburgh.org/the-challenge/>

²⁹ Literacy Foundation. *Consequences of illiteracy* [online]. Montreal, 2021 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://www.fondationalphabetisation.org/en/causes-of-illiteracy/consequences-of-illiteracy/>

³⁰ GUNN, Jennifer. *The Lifelong Impact of Illiteracy*. [online]. 2021 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://resilienteducator.com/classroom-resources/illiteracy-impacts/>

³¹ World Literacy Foundation. *The economic & Social Cost of Illiteracy, A snapshot of illiteracy in a global context, Final report from the World Literacy Foundation* [online]. 2015 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://speakingbooks.com/wp-content/uploads/WLF-FINAL-ECONOMIC-REPORT.pdf>

³² United Nations. *World population prospects – Key findings & advance tables*. [online]. New York, 2015 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: https://population.un.org/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf

- vyšší podíl negramotných jedinců aktivní populace způsobuje pomalejší míru růstu HDP – důsledkem je nižší produkce, než která by ve skutečnosti mohla být generována,
- problémy s porozuměním společenských problémů a tím i zapojení do komunity, občanské účasti a politického diskurzu,
- neobsazenost pracovních pozic – gramotnost je jedním ze základních nástrojů konkurenceschopnosti jedinců ve státě a v globální ekonomice, díky negramotnosti není dostatek kvalifikovaných pracovníků, kteří by obsadili nabízené pracovní pozice,
- efekt zvýšených nákladů pro daňové poplatníky, který je důsledkem zvýšené podpory v nezaměstnanosti (sociálních dávek),^{33 34}
- ve firemním prostředí vznikají vyšší náklady (ztráta produktivity) na negramotné zaměstnance – např. náklady na nesprávně zpracované objednávky, ztráta zákazníků v důsledku špatné komunikace, vyšší náklady na vyhledávání kvalifikovaného personálu, řešení interních problémů apod.,
- nízká technologická gramotnost (odborná znalost ICT) se negativně odráží na globálním trhu, na kterém nelze konkurovat, pokud stát nevlastní tento cenný lidský kapitál,
- kriminalita – souvislost mezi negramotností a kriminalitou je zřejmá – studie po celém světě naznačují, že vysoký podíl vězňů je negramotných, také pokud systém opustí jako negramotní, je zde větší pravděpodobnost, že se do systému vrátí zpět.³⁵

3.5 Význam vzdělání ve světě

Jak prohlásil Nelson Mandela: „*Vzdělání je ta nejsilnější zbraň, kterou lze změnit svět*“. Vzdělání je základním lidským právem. Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948 uznává vzdělání jako právo, stejně tak vzdělání jako právo uznávají další závazné mezinárodní úmluvy, mezi které například patří Mezinárodní pakt o občanských a politických

³³ Literacy Pittsburgh. *Challenges of low literacy* [online]. Pittsburgh, USA, 2021 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://www.literacypittsburgh.org/the-challenge/>

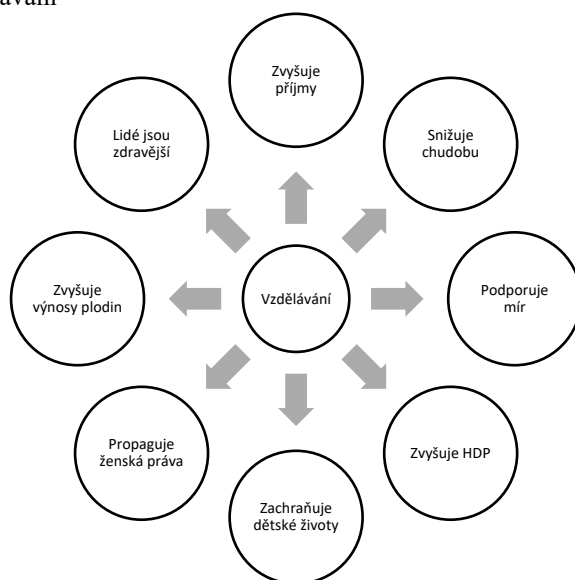
³⁴ Literacy Foundation. *Causes of illiteracy* [online]. Montreal, 2021 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://www.fondationalphabetisation.org/en/causes-of-illiteracy/consequences-of-illiteracy/>

³⁵ World Literacy Foundation. *The economic & Social Cost of Illiteracy, A snapshot of illiteracy in a global context, Final report from the World Literacy Foundation* [online]. 2015 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://speakingbooks.com/wp-content/uploads/WLF-FINAL-ECONOMIC-REPORT.pdf>

právech (ICCPR), Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (CEDAW), Úmluva o právech dítěte, Deklarace Persepolis, Úmluva o diskriminaci ve vzdělávání, Pekingská deklarace atp.³⁶

Vzdělání je jedním z klíčových faktorů, které přináší růst a pokrok jedincům i společnosti. Jak řekl George Orwell „*Pokud lidé neumí dobře psát, nemohou dobře myslet, a pokud nemohou dobře myslet, ostatní lidé za ně budou myslet.*“³⁷ Vzdělání sebou nese mnoho výhod, které můžeme klasifikovat následujícími kategoriemi: lidské, politické, kulturní, sociální a ekonomické.

Obrázek 3 Benefity vzdělávání

Zdroj: vlastní zpracování dle MentalUp, 2020

Lidské benefity vzdělávání se vyznačují vyšší sebeúctou, kreativitou, kritickou reflexí či posílením osobnosti. Dopomáhají i lepšímu zdraví, vyšší politické účasti ve společnosti atp.

- Sebevědomí – existuje mnoho studií, které odkazují na pozitivní dopad gramotnosti na sebeúctu či sebevědomí. V mnoha zemích jako je Brazílie, Indie, Nigérie atd. byly po absolvování vzdělávacího kurzu jedinci typicky hlášeny reakce jako „Cítím, že mám vyšší sebevědomí“.

³⁶ UNESCO. *Why Literacy Matters* [online]. 2006 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/gem-report/report/2006/literacy-life>

³⁷ BETZ, Alicia. *Why is Education Important and What is the Purpose of Education* [online]. 2021 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <https://www.educationcorner.com/education-important-purpose.html>

- Zplnomocnění/samostatnost – gramotnost přispívá v oblasti sociálně-ekonomického osamostatnění. Umožňuje, zejména ženám, jednat samostatně, dle svého uvážení v prostředí domácnosti, pracoviště, komunity apod. V Namibii mnoho studentů uvedlo, že gramotnými se chtějí stát právě proto, aby byli soběstační a měli kontrolu nad situacemi ve kterých se vyskytují v každodenním životě.

Politické benefity vzdělávání se pozitivně projevují například v oblasti vyšší politické účasti občanů a tím i způsobují vyšší kvalitu veřejné politiky a demokracie.

- Politická účast – vztah vzdělávání a politické účasti je všem dobře známý. Vzdělaní lidé mají tendenci volit a zastávat tolerantnější postoje, především demokratické hodnoty. Nese také efekt zvýšené účasti v odborových organizacích, na komunitních akcích a v politickém životě. Například absolventi vzdělávacího kurzu v Keni se posléze účastnili voleb a angažovali se ve sdruženích více než negramotní jedinci.
- Demokracie – rozšiřováním gramotnosti se přispívá k rozšiřování demokracie a naopak. Přesná povaha vztahu mezi těmito veličinami je nejasná a těžko měřitelná.
- Etnická rovnost – na téma dopadu gramotnosti na etnickou rovnost neexistuje žádný výzkum či studie, předpokládá se však, že gramotnost prospívá znevýhodněným etnickým skupinám. Například rasová nerovnost v zaměstnáních v Brazílii s rostoucí gramotností měla u většiny profesí efekt snížení rasové diskriminace.

Kulturní benefity vzdělávání se vyznačují například usnadněním přenosu určitých kulturních hodnot, podporou transformace jiných hodnot, postojů a chování.

- Kulturní změna – v důsledku zvýšené gramotnosti dochází ke zpochybnění vzorců a postojů chování. Vzdělávání v této oblasti pomáhá rozvíjet sebekritickou reflexi. Podporuje spravedlnost, začlenění a respekt kulturní rozmanitosti nejen v té konkrétní zemi apod.
- Zachování kulturní rozmanitosti – je benefitem vzdělávání. Například využitím menšinového jazyka ve vzdělávání umožňuje jedincům se aktivně podílet na

vlastní kultuře, v Botswaně využili menšinový jazyk ve vzdělávacím programu v rámci psaní lidových pohádek.

Sociální benefity vzdělávání jsou obsaženy zejména v lepší péči o zdraví, delším životě, celoživotním vzdělávání, kontrolu reprodukčního chování, výchovou zdravých dětí a jejich vzdělávání. Benefitem je také prodloužení střední délky života, snížení dětské úmrtnosti a zlepšení zdraví dětí.

- Zdraví – mezi vzděláním a zdravím existuje určitý vztah. Například kojenecká úmrtnost byla statisticky nižší u nikaragujských matek, které se zúčastnily vzdělávacího programu než u matek, které se ho neúčastnily.
- Reprodukční chování – existuje negativní korelace mezi vzděláním a plodností. Například rozšiřování vzdělání pomáhá snižovat plodnost žen, jelikož u nich vyvolává nezávislost na mužích, dále se rozšiřováním vzdělání matky dozívají informace potřebné k výchově dítěte, a to způsobuje i vyšší pravděpodobnost, že bude dítě zdravé atp.
- Gramotnost – vzdělání například snižuje přenos mezigenerační negramotnosti, pomáhá jedincům rozumět sdělením v jazyku slovním i psaném, který potřebují pro běžné zapojení do společnosti.
- Rovnost pohlaví – ve většině rozvojových zemí nemají ženy stejná práva jako muži, a proto se většina vzdělávacích programů zaměřuje na ženy. Gramotnost napomáhá ženám vstupovat do mužských domén, např. pracovních pozic, financování domácnosti apod.

Ekonomické benefity vzdělávání

- Hospodářský růst – výzkumy prokázaly, že vzdělání je vedle odborných zkušeností hlavním faktorem ovlivňující individuální příjem. Je prokázáno, že ekonomiky s velkým počtem vzdělaného lidského kapitálu, či vysokou mírou akumulace vzdělaných občanů, zažívají rychlejší ekonomický růst. Mnoho studií prokazuje, že vyšší míra vzdělaných dospělých a vyšší míra dětí zapsaných do škol má pozitivní vliv na růst ekonomiky. Ekonomiky jsou v důsledku vývoje více založeny na znalostech než na fyzickém kapitálu, dostupnost vzdělání znamená ekonomickou výhodu.

- Návrstnost investice – studie naznačují, že návratnost investic do dodatečných vzdělávacích programů lze srovnávat s návratností investic do základního vzdělání.^{38 39}

Prospěch vzdělávání můžeme také definovat z pohledu jednotlivých studijních předmětů jako je tělesná výchova, hudební a výtvarná výchova, dvojjazyčná edukace, výuka vědy, technologie, inženýrství a matematiky.

Tělesná výchova je stejně důležitá, jako ostatní předměty, jelikož je nezbytnou součástí zdravého života. Učí jedince na celý život zdravým životním návykům. Zvýšení fyzické aktivity studentů může také výrazně zlepšit akademické výsledky a chování ve třídě. Tělesná výchova podporuje zdravý růst a vývoj dítěte, koordinaci a flexibilitu, podporuje endorfíny, které snižují depresivní nálady, zvyšuje soustředění, udává příležitosti ke společenskému styku, reguluje dobu spánku a jeho kvalitu.

Studie prokazují, že studenti hudební výchovy, kteří hrají na hudební nástroje, mají lepší nervová zpracování než studenti, kteří hudbu jen poslouchají. Hudba spojuje jedince dohromady, zlepšuje vývoj mozku a zvyšuje IQ, učí děti disciplíně, snižuje stres a zlepšuje časoprostorové dovednosti. Studie prokázaly, že studenti zájímající se o umění mají lepší akademické, sociální a emocionální schopnosti.

Studium cizích jazyků je významnou součástí vzdělávání v případě vstupu na mezinárodní trh práce. Lidé, kteří umí mluvit více jazyky, často umějí rychleji reagovat a přecházet z jedné činnosti na druhou (multitasking), jelikož obdobně umí reagovat ve dvou a více jazycích.

Výuka vědy, technologií, inženýrství a matematiky je důležitá, jelikož poskytuje základ pro pozdější akademické působení, spojení s každodenním životem, připravuje studenty na pozdější pracovní uplatnění a podporuje myšlení. Žijeme v éře neustálých vědeckých objevů a technologických změn, na kterých jsou závislé ekonomiky jednotlivých států. Pokud chce

---

³⁸ UNESCO. *Why Literacy Matters* [online]. 2006 [cit. 22.1.2021]. Dostupné z: <https://en.unesco.org/gem-report/report/2006/literacy-life>

³⁹ International Literacy Association. *The Benefits of Literacy* [online]. [cit. 28.2.2021]. Dostupné z: <https://literacyworldwide.org/docs/default-source/resource-documents/ila-take-action-benefits.pdf>

národ být konkurenceschopným proti ostatním národům, je nutné, aby podporoval studium těchto oborů.^{40 41}

3.5.1 Rozvoj vzdělávání

Před krizí COVID-19 data ukazovala, že více než 200 milionů dětí na světě nedochází do školy a do konce roku 2030 dokončí střední školu pouze 60 % mladých studentů. Před krizí se podíl dětí a mládeže nedocházejících do základních a středních škol snížil z 26 % v roce 2000 na 19 % v roce 2010 a 17 % v roce 2018. Více než polovina dětí nedocházejících do škol žije v subsaharské Africe a více než 85 % dětí subsaharské Afriky nedostává minimální vzdělání. Přibližně 750 milionů dospělých, ze kterých jsou 2/3 žen, zůstalo v roce 2016 negramotných.⁴² Údaje Statistického institutu UNESCO v roce 2017 ukazují, že 617 milionů mladých lidí po celém světě postrádá základní znalosti matematiky a dovednosti čtení a psaní, 387 milionů dětí v mladším školním věku (základní školy) a 230 milionů dospívajících (střední školy).⁴³ 1/3 z těchto dětí není zapsaná ve škole, 2/3 zmíněných dětí jsou. 1/5 dětí, které jsou vzdělávány ve školním vzdělávacím systému odchází kvůli neúspěchu ze základní školy a mnoho těch, kteří zůstávají nedostanou vzdělání na příslušné úrovni. Děti, které se nevzdělávají, nemají šanci vstoupit na rychle se měnící trh práce.⁴⁴

Organizace spojených národů (OSN) stanovila několik cílů trvale udržitelného rozvoje, které jsou výzvou k ukončení chudoby, ochraně planety a zlepšení životů všech po celém světě. SDG zahrnuje 17 cílů a jedním z nich je i kvalitní vzdělávání. Čtvrtý cíl udržitelného rozvoje z programu OSN na období 2015–2030 je „Zajistit inkluzivní, spravedlivé a kvalitní vzdělávání a podporovat příležitosti k celoživotnímu učení pro všechny“, který se jinak nazývá „SDG 4 (Social Responsibility Goal 4)“. SDG 4 má sedm hlavních cílů a tři vedlejší, které mají být splněny do roku 2030.

---

⁴⁰ BETZ, Alicia. *Why is Education Important and What is the Purpose of Education* [online]. 2021 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <https://www.educationcorner.com/education-important-purpose.html>

⁴¹ MentalUP. *Importance of Education* [online]. 2020 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <https://www.mentalup.co/blog/the-importance-of-education>

⁴² United Nations. *4 Quality Education* [online]. 2021 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>

⁴³ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *6 Out of 10 children and Adolescents Are Not Learning a Minimum in Reading and Math* [online]. 2017 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/news/6-out-10-children-and-adolescents-are-not-learning-minimum-reading-and-math>

⁴⁴ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Visualisation Gallery* [online]. 2021 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/visualisations>

- **4.1** – do roku 2030 zajistit, aby všechny dívky a chlapci dokončili bezplatné, rovnocenné a kvalitní základní a střední vzdělání,
- **4.2** – do roku 2030 zajistit, aby všechny dívky a chlapci měli přístup ke kvalitnímu rozvoji v raném dětství, péči a předškolnímu vzdělávání, tak aby byli připraveni na základní vzdělávání,
- **4.3** – do roku 2030 zajistit všem ženám a mužům rovný přístup k dostupnému a kvalitnímu odbornému, vyššímu a vysokoškolskému vzdělávání,
- **4.4** – do roku 2030 podstatně zvýšit počet mladistvých a dospělých s potřebnými dovednostmi, včetně technických a odborných, pro zaměstnání, důstojná pracovní místa a podnikání,
- **4.5** – do roku 2030 odstranit genderové rozdíly ve vzdělávání a zajistit rovný přístup osob na všechny úrovně vzdělávání a profesní školení, včetně osob se zdravotním postižením, domorodého obyvatelstva a dětí žijících ve zranitelných situacích,
- **4.6** – do roku 2030 zajistit, aby všichni mladiství a značná část dospělé populace, mužů i žen, dosáhli gramotnosti (schopnosti číst a psát) a dovednosti numerického počítání,
- **4.7** – do roku 2030 zajistit, aby všichni, kteří se vzdělávají, získali znalosti a dovednosti potřebné k podpoře udržitelného rozvoje, mimo jiné prostřednictvím vzdělávání o udržitelném rozvoji a udržitelnému životnímu stylu, lidských právech, rovnosti žen a mužů, nenásilí, globálního občanství a ocenění kulturní rozmanitosti,
- **4.A** – vybudovat a zdokonalit vzdělávací zařízení, která budou přizpůsobená všem dětem, postiženým a obou pohlavím a zároveň zajistit bezpečné, nenásilné, inkluzivní a efektivní vzdělávací prostředí pro všechny,
- **4.B** – do roku 2020 podstatně rozšířit stipendia po celém světě, které budou dostupné rozvojovým zemím, konkrétně nejméně rozvinutým zemím, malým ostrovním rozvojovým zemím a africkým státům, s cílem zvýšení zápisu mladistvých na vysoké školy, profesní školení, vzdělání v oblasti informačních a komunikačních technologií, inženýrství a vědeckých programů ve vyspělých a rozvojových zemích,
- **4.C** – do roku 2030 zvýšit počet kvalifikovaných učitelů, mimo jiné prostřednictvím mezinárodní spolupráce v rámci školení učitelů v rozvojových

zemích, zejména nejméně rozvinutých zemích a malých ostrovních rozvojových státech.⁴⁵

---

⁴⁵ United Nations. *4 Quality Education* [online]. 2021 [cit. 23.1.2021]. Dostupné z: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>

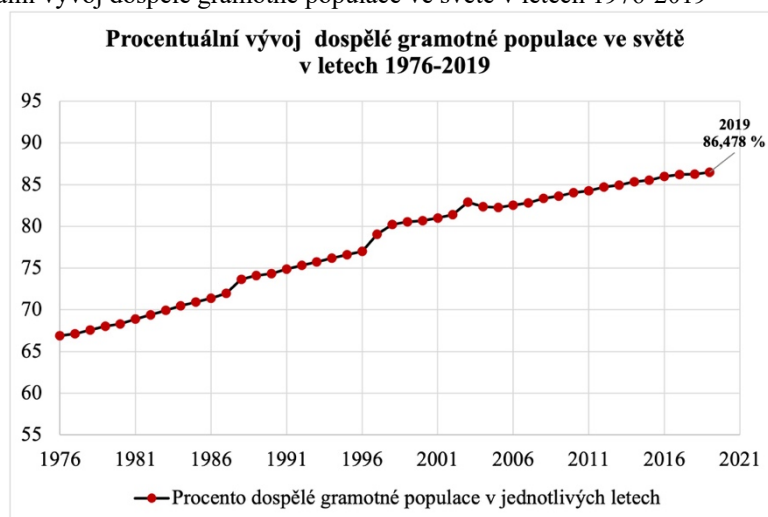
4 Negramotnost ve světě

Následující kapitola představuje negramotnost v číslech a grafech. Hodnotí vývoj a současnou situaci této celosvětové problematiky. Negramotnost je nejprve hodnocena z pohledu celosvětového měřítka a následně je hodnocení zaměřeno na analýzu dat rozvojových zemí LDC, převážně subsaharské Afriky.

4.1 Vývoj gramotnosti ve světě

Gramotnost světové populace v posledních stoletích velmi vzrostla. Zatímco na počátku 19. století umělo číst a psát jen 12 % světové populace, ve 21. století dle údajů z roku 2016 bylo na světě jen 14 % negramotné populace.⁴⁶ Posledních 43 let gramotnost rostla přibližně každých 5 let o 4 %. Dle datových údajů The World Bank byla v roce 1976 procentuální hodnota gramotnosti u dospělé populace ve světě 66,92 % a postupně vzrostla na hodnotu 86,48 % z roku 2019. Následující graf (Graf 1) ukazuje procentuální hodnoty gramotnosti u dospělé světové populace (populace ve věku nad 15 let) v průběhu posledních 43 let.

Graf 1 Procentuální vývoj dospělé gramotné populace ve světě v letech 1976-2019

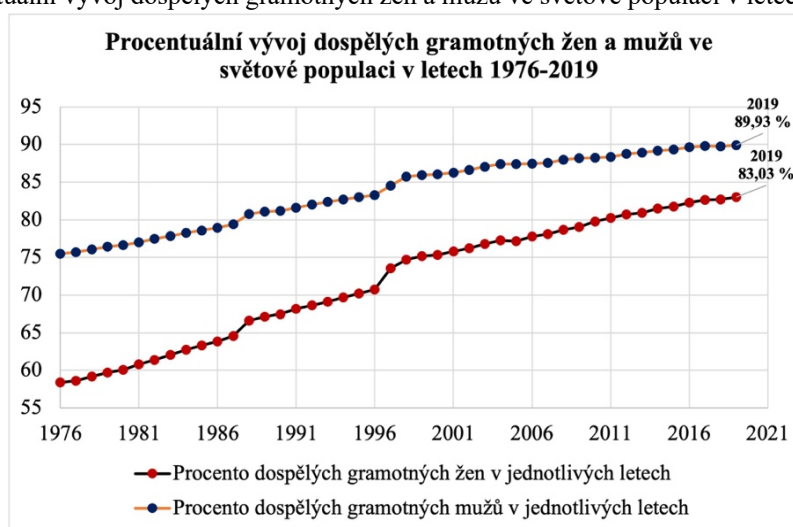
Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

V následujícím grafu (Graf 2) je znázorněn vývoj celosvětové dospělé gramotné populace rozdělený do dvou linií dle pohlaví, na muže a ženy (ve věku vyšším 15 let). Porovnáním hodnot v grafech lze zpozorovat nerovnosti v procentuálních hodnotách gramotných dospělých žen a gramotných dospělých mužů v průběhu let, které navazují na

⁴⁶ ROSLER, Max, ORTIZ-OSPINA, Esteban. *Literacy*. [online]. 2018 [cit. 3.1.2021]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/literacy>

teoretickou část práce hovořící o faktorech ovlivňujících negramotnost, a to nerovnost pohlaví. V roce 1976 bylo celosvětově 58,42 % dospělých gramotných žen. Hodnota výrazně vzrostla v následujících letech o 24,61 % na aktuální hodnotu v roce 2019, která činila 83,03 %. Srovnáním procentuálních hodnot dospělých mužů a žen v jednotlivých letech prokazuje nerovnost pohlaví. V roce 1976 bylo celosvětově 75,5 % dospělých gramotných mužů v lidské populaci, oproti již zmíněným 58,42 % dospělých žen. Rozdíl v gramotnosti tvoří celkových 17,08 %. Dospělá mužská gramotná populace za posledních 43 let vzrostla o 14,43 % na aktuální hodnotu 89,93 % z roku 2019.

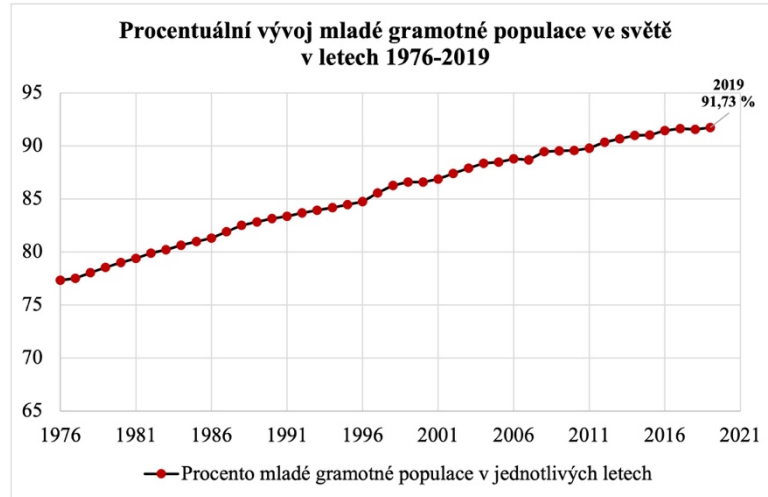
Graf 2 Procentuální vývoj dospělých gramotných žen a mužů ve světové populaci v letech 1976-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

V následujícím grafu (Graf 3) je představen vývoj mladé gramotné populace ve věku nižším 15 let za posledních 43 let. V roce 1976 bylo 77,33 % z této skupiny gramotných a hodnota v průběhu času vzrostla na aktuálních 91,73 % v roce 2019. Pokud srovnáme procentuální hodnoty gramotné dospělé populace a gramotné mladé populace v jednotlivých letech, lze zde zpozorovat rozdíl. Celkové procentuální hodnoty gramotné dospělé i mladé populace se liší o 5,25 % a mladá populace celkově vykazuje vyšší hodnoty. To si lze vyložit jako důsledek postupného celosvětového zvyšování zájmu o vzdělávání vůbec či důrazu na zlepšování gramotnosti u mladistvých v posledním století.

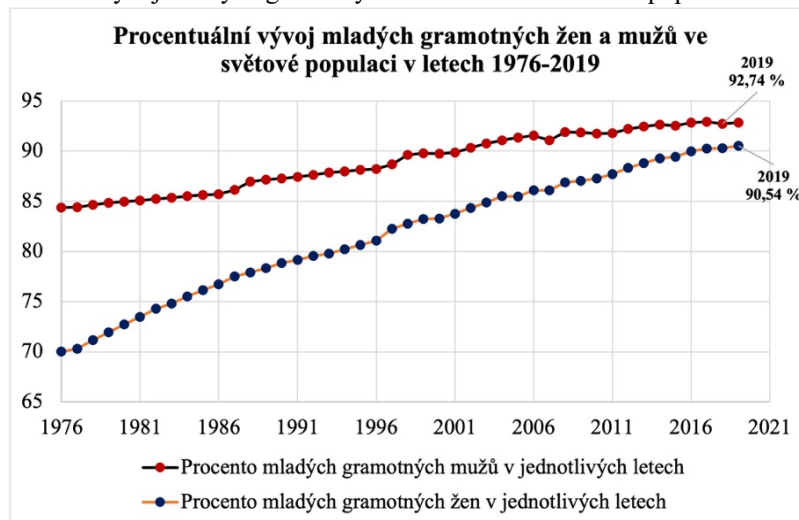
Graf 3 Procentuální vývoj mladé gramotné populace ve světě v letech 1976-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

Následující graf (Graf 4) představuje procentuální vývoj podílu mladých gramotných dívek a mladých gramotných chlapců ve věku nižším 15 let na populaci v letech 1976-2019. Opětovně lze zpozorovat nerovnost vývoje gramotnosti u mladých žen a u mladých mužů, již zmíněné nerovnosti pohlaví v oblasti vzdělávání. Vývoj gramotnosti u žen byl v minulých letech mnohem strmější, což znamená, že vzdělávání u žen prošlo větší reformou. V roce 1976 bylo 69,98 % gramotných mladých žen a 84,36 % gramotných mladých mužů. Procentuální rozdíl mezi gramotnými chlapci a dívkami byl 14,38 %. Aktuální hodnoty z roku 2019 ukazují, že rozdíl v gramotnosti u pohlaví se výrazně snížil, a to o 12,17 %, za posledních 43 let na 2,21 %. V roce 2019 bylo 90,53 % mladých gramotných žen a 92,74 % mladých gramotných mužů.

Graf 4 Procentuální vývoj mladých gramotných žen a mužů ve světové populaci v letech 1976-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

4.2 Stav negramotnosti v rozvojových zemích LDC

Negramotnost v rozvojových zemích, konkrétně v nejméně rozvinutých zemích (LDC) je závažným problémem dotýkajícím se a ovlivňujícím mnoha oblastí života. Tento problém je převážně rozšířen ve 4 regionech světa – subsaharská Afrika, východní Asie, Oceánie a Karibik. Následující kapitola se převážně věnuje stavu negramotnosti a dopadů negramotnosti v subsaharské Africe, jelikož tento region vykazuje nejhorší hodnoty celosvětově.

OSN a jiné organizace monitorují ve zmíněných regionech LDC aspekty vzdělávání, gramotnost a ukazatele s ní spojené. Data v posledních desetiletích prokazují pozitivní vývoj a rozvoj gramotnosti v LDC. Problém však není vyřešen. Na světě je stále 57 miliónů dětí mladšího školního věku (5-11 let), které nejsou zapsány na základních školách, a z toho více jak jedna polovina pochází ze subsaharské Afriky. Přibližně 1 ze 4 dívek žijící v rozvojových zemích nedochází do školy. Přibližně polovina dětí bez školní docházky žijí v konfliktu zasažených oblastech. 103 milionů mladistvých celosvětově postrádá minimální úroveň gramotnosti a více jak 60 % z nich jsou ženy. Přibližně 6 z 10 dětí a dospívajících nedosahují minimální úrovně znalosti čtení a počítání.⁴⁷

4.2.1 Subsaharská Afrika

Subsaharská Afrika je region s nejvyšším počtem LDC (nejméně rozvinutých zemí), konkrétně 33 zemí. V tomto regionu je nejvyšší míra vyloučení ze vzdělání, což potvrzuje více než pětina dětí v rozmezí věku 6 až 11 let, které nejsou zapsané do školy, zároveň třetina dětí ve věku od 12 do 14 let a téměř 60 % mladistvých ve věku od 15 do 17 let.⁴⁸ V následující kapitole je nejprve představen stav negramotnosti u mladistvých a dospělé populace, dále vývoj zápisu na základní, střední a odborné školy, zároveň hodnoty pozdního a předčasného zápisu do školy a vůbec dokončení či vyloučení ze vzdělání v této oblasti. Negramotnost se však nedotýká jen vzdělávání, ale i jiných oblastí života, které budou také představeny v číslech. Jedná se o zaměstnání, které zaručuje plat či mzdu, případně neformální zaměstnání, také se jedná o podíl populace pozitivní HIV, průměrnou délku života, přístup k elektřině apod.

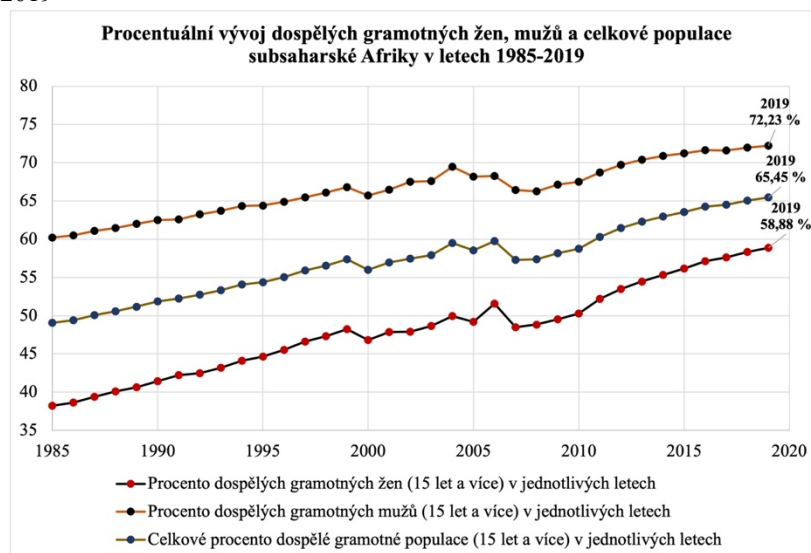
---

⁴⁷ United Nations. *Goal 4: Quality education* [online]. 2021 [cit. 12.2.2021]. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-4-quality-education.html>

⁴⁸ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Education in Africa* [online]. 2021 [cit. 12.2.2021]. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/topic/education-africa>

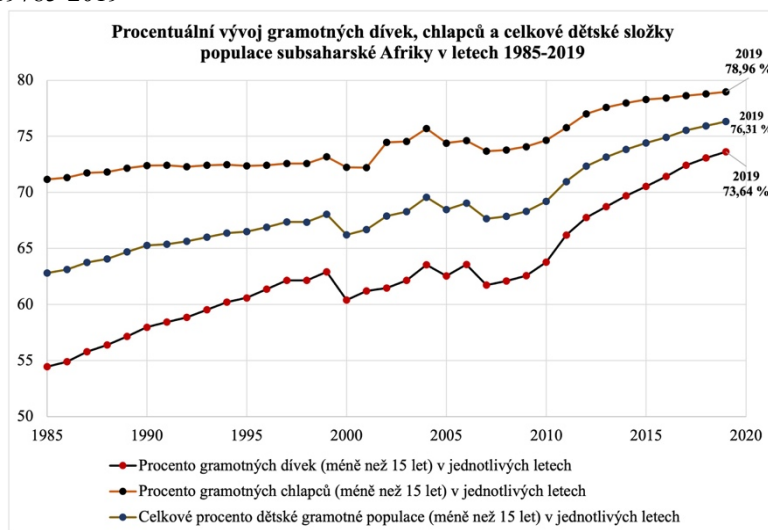
Procento gramotných dospělých a dětí subsaharské Afriky za posledních 34 letů výrazně vzrostlo, jak lze vyčíst z následujících grafů (Graf 5, 6 a 7). Složku dospělé populace (věk vyšší 15 let) v roce 2019 tvořilo 65,45 % gramotných jedinců, z původních 49 % v roce 1985. V roce 1985 byl podíl gramotných mužů 60,2 %, v následujících letech vzrostl o 12,03 % na aktuálních 72,23 % v roce 2019. Procentuální podíl gramotných žen je výrazně nižší než podíl u mužů, zaznamenal však strmější vývoj v minulých letech z původních 38 % v roce 1985 vzrostl o 20,8 % na dnešních 58,88 % v roce 2019.

Graf 5 Procentuální vývoj dospělých gramotných žen, mužů a celkové populace subsaharské Afriky v letech 1985-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

Graf 6 Procentuální vývoj gramotných dívek, chlapců a celkové složky dětské populace subsaharské Afriky v letech 19785-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

Gramotnou složku dětské populace ve věku nižším 15 let, v roce 2019 tvořilo 76,31 %. Porovnáním hodnot grafů 5 a 6 lze zpozorovat, že hodnoty gramotné dětské populace jsou vyšší než hodnoty gramotné dospělé populace. To si lze opětovně vysvětlit zvyšujícím se důrazem na vzdělávání dětí a mladistvých v posledních několika letech. Porovnáním procentuálních hodnot gramotných dívek a chlapců (graf 6) lze zpozorovat nižší rozdílnost celkových hodnot jednotlivých pohlaví oproti rozdílům v hodnotách u pohlaví dospělé populace. V roce 2019 tvořilo dětskou populaci 78,96 % gramotných chlapců a 73,64 % gramotných dívek. Stejně jako u dospělé populace byl rozvoj gramotnosti u dívek zásadnější než vývoj gramotnosti u chlapců. Podíl gramotných dívek vzrostl z 54,4 % o 19,24 % na již zmíněných 73,64 %.

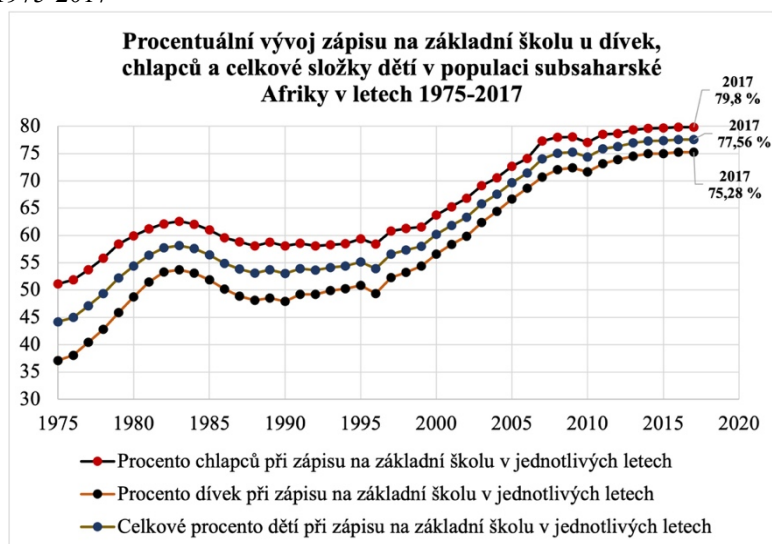
Gramotnost není nutné zkoumat jen pohledem dospělé a dětské populace, ale i pohledem mladistvé populace ve věku od 15 do 24 let. UNESCO data ukazují, že procento gramotných mladistvých tvořilo 76,5 % v roce 2019. Počet negramotných mladistvých v roce 2019 v subsaharské Africe byl 49 393 246, ze kterých tvořilo 55,61 % mladistvých žen a 46,37 % mladistvých mužů.⁴⁹

S negramotností je spojen i zápis žáků do škol. Graf 7 pojednává o vývoji zápisu žáků (dívek i chlapců) do základních škol. Opětovně lze z grafu vyčíst výrazný nárůst v posledních letech. Do základních škol se v roce 2019 zapsalo 77,56 % dětí relevantní věkové kategorie. Zápis žáků zaznamenal nárůst o 33,42 % z původních 44,14 % v roce 1975. Z celkového počtu dívek bylo v roce 2019 zapsáno 75,28 % a z celkového počtu chlapců 79,8 %.

---

⁴⁹ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

Graf 7 Procentuální vývoj zápisu na základní školu u dívek, chlapců a celkové složky dětí subsaharské Afriky v letech 1975-2017

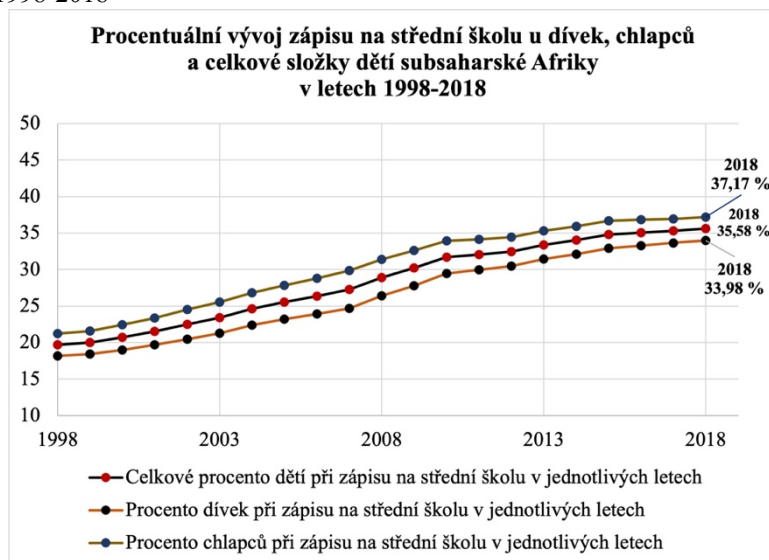
Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

V databázi Unesco Institute for Statistics (UIS) lze dohledat i hodnoty opožděného a předčasného zápisu na základní školy. Opožděný zápis znamená, že byl student zapsán do školy minimálně o 2 roky později, než by správně měl. Příkladem pro představu je zápis 10letého dítěte do první třídy, které by správně mělo být 6leté. Opožděný zápis byl evidován v roce 2019 u 22,65 % studentů. Proti opožděnému zápisu stojí předčasný zápis. Předčasným zápisem je myšlen případ, kdy je dítě zapsáno do školy dříve, než dosáhne oficiálního věku určeného pro zápis. V roce 2019 bylo v subsaharské Africe zapsáno 42,54 % studentů předčasně.⁵⁰

Dohledatelnost hodnot zápisu žáků na střední školy je složitější než dohledatelnost hodnot zápisu na základní školu, jak lze zpozorovat v grafu 8. Zároveň si lze všimnout, že zápis na střední školu vykazuje výrazně nižší hodnoty oproti zápisu na základní školu. V roce 2019 bylo na střední školu zapsáno 35,58 % žáků. Zapsáno bylo 33,98 % dívek a 37,17 % chlapců. Zdroje dat jsou omezené, stále lze však zpozorovat nárůst celkového zápisu do středních škol v posledních 20 letech o 16,41 % z původních 19,17 % v roce 1998.

⁵⁰ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

Graf 8 Procentuální vývoj zápisu na střední školu u dívek, chlapců a celkové složky dětí subsaharské Afriky v letech 1998-2018

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

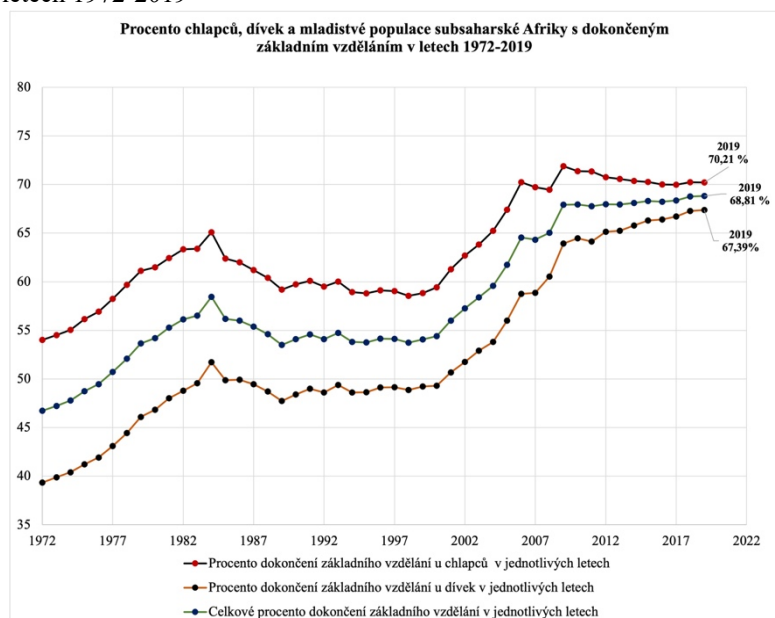
UIS také posledních 25 let monitoruje zápis studentů na odborné školy. Vývoj zápisu na odborné školy byl v minulých letech přibližně konstantní. V roce 1994 byla hodnota 1,03 % a nejnovější hodnota z roku 2019 vykazovala 1,23 %.⁵¹

S ngramotností souvisí i monitorování dokončení vzdělání. V grafu 9 lze pozorovat vývoj dokončeného základního vzdělání u studentů v jednotlivých letech, který má pozitivní vývoj. V roce 2019 dokončilo základní školu 68,81 % studentů, 67,39 % dívek v relevantním věku a 70,21 % chlapců. U dívek lze pozorovat opravdu výrazný procentuální růst o 28,07 % v posledních letech z původních 39,32 % v roce 1972.

⁵¹ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

Graf 9 Procento chlapců, dívek a mladistvé populace subsaharské Afriky s dokončeným základním vzděláním v letech 1972-2019

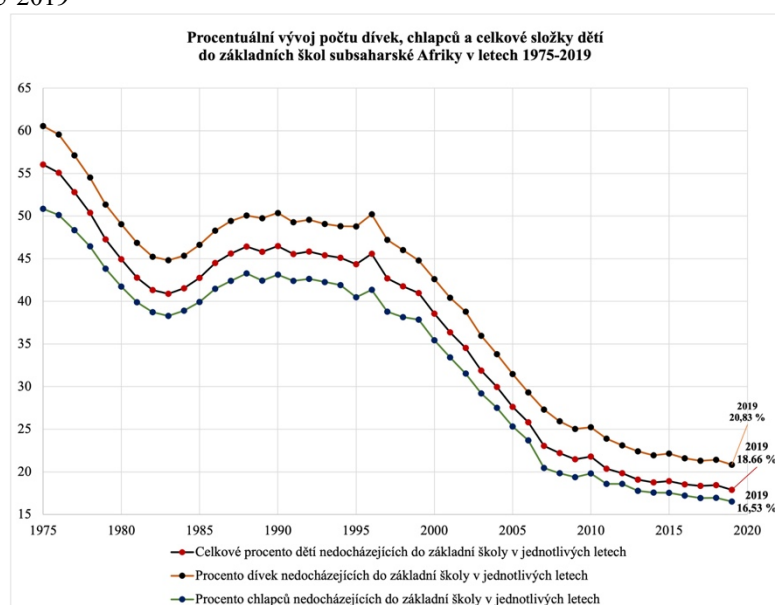
Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

Zajímavé jsou také hodnoty vývoje setrvání studentů do posledního ročníku základní školy subsaharské Afriky v letech 1970-2018, které monitoruje UIS. V roce 1970 byla hodnota setrvání do poslední třídy základní školy 60,05 % a v následujících letech významně kolísala. Nejvyšší hodnota byla vykázána v roce 2001 a to 65,41 %, postupně však v následujících letech klesala až na aktuální hodnotu z roku 2018, která vykazuje 55,62 %.⁵²

Jedním z problémů negramotnosti, na který by se organizace a vlády jednotlivých států měly zaměřit jsou děti bez školní docházky (dětí, které nedochází do škol). V grafu 10 lze pozorovat procentuální hodnoty klesajícího vývoje dětí nedocházejících do základních škol. Za posledních 44 let se hodnoty výrazně snížily. Celková složka dětí v relevantním věku se z původní hodnoty 56,03 % v roce 1975 snížila na hodnotu 18,66 % v roce 2019. Což vykazuje úbytek o 37,37 %. U dívek hodnota klesla z původních 60,55 % na aktuálních (2019) 20,83 %. U chlapců hodnota klesla z 50,86 % (1975) na 16,53 % (2019). Hodnoty žáků nezapsaných do základních školách jsou však stále vysoké, v subsaharské Africe bylo 31 131 274 studentů (18,66 % studentů) v roce 2019 bez základní školní docházky. Zároveň v roce 2019 nebylo zapsáno 28 536 291 studentů ve věku 11-14 let a 37 407 576 studentů ve věku 14-18 let do středních škol.

⁵² UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

Graf 10 Procentuální vývoj dívek, chlapců a celkové složky dětí do základních škol subsaharské Afriky v letech 1975-2019

Zdroj: vlastní zpracování dat dle The World Bank, 2021

Negramotnost zasahuje nejen oblast vzdělávání, ale i v jiné sféry života. Data The World Bank nasvědčují, že v subsaharské Africe je mnoho jedinců, kteří jsou zaměstnáni neformálně. Neformální zaměstnání vyjadřuje zaměstnání bez mzdy či platu. Toto zaměstnání se většinou týká pomocných prací doma pro rodinu či blízké. V roce 2020 bylo takto v subsaharské Africe zaměstnáno 73,61 % ekonomicky aktivních obyvatel. Zároveň bylo v roce 2020 zaměstnáno 24,04 % ekonomicky aktivních obyvatel s platem či mzdou. Hodnoty obou ukazatelů byly v posledních 20 letech přibližně konstantní a nevykazovaly žádné významné výkyvy.⁵³

Negramotnost je spojována i s hodnotami průměrné délky života populace. Například dopadem negramotnosti jsou špatné hygienické návyky či špatné pracovní podmínky ohrožující zdraví, a ty přímo ovlivňující délku života obyvatel. Subsaharská Afrika vykazovala v roce 2019 průměrnou délku života v populaci 61,27 let. Trend křivky průměrné délky života je rostoucí. V roce 1990 byla průměrná délka života 50,21 let.

Jak již bylo zmíněno, negramotnost částečně způsobuje špatné hygienické návyky, které přímo souvisí s vyšším přenosem sexuálně přenosných nemocí. Z těchto důvodů žije v tomto

⁵³ The World Bank. *World Development Indicators* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SE.ADT.LITR.FE.ZS&country=#>

regionu vysoké procento žen HIV pozitivních. Z celosvětového podílu HIV pozitivních žen v roce 2019 tvořilo 60,63 % subsaharských žen. Trend je mírně rostoucí v posledních letech. Za posledních 20 let hodnota vzrostla o 6,39 % z původních 54,24 % v roce 1990 na aktuálních 60,63 %.

Negativní dopad na negramotnost má jistě i přístup k elektrině v základních školách subsaharské Afriky, který byl v roce 2019 pouze o 30,94 %.⁵⁴

4.2.2 Asijsko-pacifický region a Karibská oblast

Druhým nejrozsáhlejším regionem LDC je Asijsko-pacifický region s celkovým počtem 12 zemí. V Asii se nachází 9 zemí spadajících do kategorie LDC a v Oceánii se nacházejí 3. Většina zemí nacházejících se v tomto regionu jsou ekonomiky s nižšími až středními příjmy, z tohoto důvodu tyto země neinvestují vyšší částky do vzdělávacích systémů.⁵⁵ Mnoho obyvatel žije v podmínkách extrémní chudoby, v roce 2017 tvořilo 19,6 % obyvatel kategorii středně až extrémně chudých. V dnešní době čelíme tomuto problému jako nikdy předtím, předpovědi z roku 2019 byl nárůst chudoby přibližně o pětinu. Situaci je nutné změnit, aby bylo umožněno kvalitnější vzdělávání a s tím spojená gramotnost obyvatel.⁵⁶

Data Asijsko-pacifického regionu vykazují globálně podprůměrné hodnoty, ale v porovnání s ostatními regiony LDC jsou hodnoty výrazně lepší. V roce 2019 bylo procentuální zastoupení dospělých gramotných žen (věk vyšší 15 let) 53,15 % a dospělých gramotných mužů (věk vyšší 15 let) 77,44 %. Stejně jako v jiných regionech málo rozvinutých zemí lze zpozorovat genderovou nevyváženost ve všech oblastech gramotnosti. Negramotné dospělé ženy v roce 2019 tvořily 46,85 % a negramotní dospělí muži tvořili 22,56 %. Mladistvé gramotné obyvatelstvo ve věku 15-24 let v roce 2019 tvořilo 98,68 %. I přesto, že Asijsko-pacifická oblast vykazuje v porovnání s ostatními regiony LDC lepší hodnoty, negramotnost zdaleka není vymýcena. V tomto regionu stále žije 4 058 271 (1,32 %) negramotných mladistvých ve věku 15-24 let.

---

⁵⁴ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

⁵⁵ ITU. *ICTs, LDs and the SDGs, Achieving universal and affordable Internet in the LDCs* [online]. 2018 [cit. 17.2.2020]. Dostupné z: <https://www.itu.int/pub/D-LDC-ICTLDC-2018>

⁵⁶ UNCTAD. *The least Developed Countries Report 2020* [online]. 2020 [cit. 17.2.2021]. Dostupné z: <https://unctad.org/webflyer/least-developed-countries-report-2020>

Do základních škol Asijsko-pacifického regionu se v roce 2019 přihlásilo 88,18 % žáků relevantní věkové kategorie, zároveň se přihlásilo 61,8 % studentů relevantní věkové kategorie do středních škol. Do odborně zaměřených škol se přihlásilo v roce 2019 celkem 6,62 % studentů. Dle dat UIS UNESCO zažádalo o předčasný zápis 87,8 % studentů v roce 2019 a v roce 2019 opožděný zápis vykonalo se zpožděním o minimálně dva roky 4,17 % žáků. V roce 2018 setrvalo 95,04 % žáků setrvlo do poslední třídy základní školy. Pozitivním znamením rozvoje podmínek pro kvalitní výuku je 90 % přístup škol k elektrickému připojení v roce 2019.

Asijsko-pacifický region se však stále potýká s vysokými počty dětí i mladistvých, kteří neplní školní docházku (nejsou zapsáni ve škole). Data z roku 2019 vykazují 6 206 092 dětí (8,25 % z celkové složky dětí), které nedocházejí do základní školy, zároveň 8 734 207 dětí ve věku 11-14 let a 17 812 391 mladistvých ve věku 14-18 let, které nedocházejí do střední školy.⁵⁷

K rozvojovým zemím se váže i vysoká míra nezaměstnanosti obyvatel a špatné pracovní podmínky. V Asijsko-pacifickém regionu zastupuje vyšší část neformální zaměstnání bez mzdy či platu v rodinách či u známých. V roce 2019 bylo v tomto regionu neformálně zaměstnáno 65,3 % z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Procento ekonomicky aktivních obyvatel zaměstnaných se mzdou či platem v roce 2019 tvořilo 32,56 %. Obyvatelé se průměrně dožívají věku 75 let.⁵⁸

Třetím a posledním regionem LDC je Karibská oblast, do které spadá jediný stát, a to Haiti. Haiti je nejhudší zemí Ameriky, ve které většina obyvatel žije se 3 dolary na den. Přibližně 400 000 dětí žije bez svých rodičů. 1 z 5 dětí zemře před šestým rokem svého života. Mnoho obyvatel je nezaměstnaných a 75 % obyvatel žije v chudobě. Haiti je jediným státem Karibské oblasti, který vykazuje hodnoty absolutně pod průměrem gramotnosti všech zemí Karibiku a Latinské Ameriky. Gramotnost je na nízké úrovni, vzhledem k nedostatku financování veřejného školního systému. Mezinárodní soukromé školy jsou primárně řízeny a financovány americkými a kanadskými neziskovými organizacemi a náboženskými

---

⁵⁷ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

⁵⁸ The World Bank. *World Development Indicators* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SE.ADT.LITR.FE.ZS&country=#>

organizacemi, které vzdělávají 90 % haitských studentů. Poslední dohledatelná data o úrovni gramotnosti na Haiti jsou z roku 2016 a vykazují 65,27 % podíl gramotných dospělých mužů a 58,3 % podíl gramotných dospělých žen. Celková dospělá gramotná populace ve věku vyšším než 15 let v roce 2018 zaujímala 61,69 %. Procentuální zastoupení kategorie gramotných mladistvých ve věku 15-24 let v tomto regionu bylo v roce 2019, dle údajů UIS UNESCO, 98,59 %. V roce 2019 bylo na Haiti 42,68 % negramotných žen a 1 517 844 negramotné mládeže ve věku 15-24 let.

S problematikou negramotnosti se pojí i zápis žáků do základních či středních škol. V roce 2019 se do základních škol na Haiti zapsalo 57 % studentů, ale méně než 30 % studentů se každoročně setrvává do 6.třídy základní školy. Na střední školu se v roce 2019 přihlásilo přibližně 20 % žáků v adekvátním věku a na odborné školy se přihlásilo 6,9 % žáků. Opožděný zápis žáků minimálně o dva roky byl v roce 2019 proveden 8,3 % studenty. V roce 2019 do základních škol nedocházelo 14,66 % žáků. Na Haiti v roce 2019 bylo 1 667 062 dětí bez docházky do základní školy, zároveň 2 347 380 dětí ve věku 11-14 let a 6 420 142 dětí ve věku 14-18 let bez docházky do střední školy.⁵⁹

Na Haiti je vysoká míra chudoby napříč obyvatelstvem. To je pravděpodobně způsobeno 72,04 % ekonomicky aktivními obyvateli zaměstnanými neformálně bez mzdy či platu. V roce 2019 bylo zaměstnaných s platem či mzdou 27,29 % ekonomicky aktivních obyvatel. Průměrný věk, kterého se obyvatelé Haiti dožívají je 76,07 let. Dle údajů The World Bank z roku 2018 mělo 89,11 % škol přístup a možnost připojení k elektřině.⁶⁰

---

⁵⁹ UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

⁶⁰ The World Bank. *World Development Indicators* [online]. 2021 [cit. 20.2.2021]. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SE.ADT.LITR.FE.ZS&country=#>

5 Možnosti řešení negramotnosti

Negramotnost je jedním z největších světových problémů dnešní doby, souběžně se světovým mírem, hladověním a nemocemi. Jak bylo představeno v předchozí kapitole, velká část světové populace je negramotná, což způsobuje nespokojenost, pocit vyloučení, deziluze, dysfunkce společnosti a také nás stojí přibližně bilion dolarů ročně na ztrátách produktivity. Odstranit negramotnost není zcela jednoduché, jelikož je tento problém uvězněn v začarovaném kruhu, který probíhá následovně: negramotnost způsobuje nízkou produktivitu, nízká produktivita způsobuje nízké příjmy a nízké příjmy způsobují nízké investice do vzdělávání, které pak způsobují i nízkou vzdělanost. Cyklus se poté stále opakuje a není ho jednoduché přerušit.⁶¹

Vzdělávání a gramotnost jedinců jsou významné faktory ovlivňující mnoho aspektů společnosti a běžného života jedinců. Ve vzdělávání a rozvoji gramotnosti jsou značné překážky, které je třeba odstranit. Potřeba gramotnosti a vzdělávání by měla ve státech, které vykazují její nízké hodnoty, zaujímat inkluzivnější pozici, měla by reagovat na různé oblasti života, přizpůsobovat se globalizaci a novým výzvám. Vzdělávání musí propojovat a uspokojovat ideologické, politické, ekonomické i sociální stanoviska v dané zemi, zároveň musí vylučovat všechny formy diskriminace na základě rasy, vyznání, pohlaví, věku či geografické oblasti. Dle webu Global Partnership for Education je týmová spolupráce a orientace na stejný cíl zúčastněných stran, vlád, odborníků vzdělávacích institucí, společnosti a občanů, soukromého sektoru, lokálních komunit, podniků, partnerů i samotných příjemců esenciální pro pozitivní rozvoj gramotnosti.⁶² Kvalitní vzdělávání a růst počtu gramotných jedinců přinese pozitivní efekt společnosti i samotným jedincům. Jedinci si rozšíří vzdělání a získají nové dovednosti, ve společnosti nastanou společenské změny, ustálí se sociální spravedlnost a ekonomiky jednotlivých států pocítí hospodářský růst.

Negramotnost nelze jednoduše odstranit, lze však podstoupit některé kroky, které mohou pomoci negramotnost redukovat. Jedním z mnoha kroků podporující redukcii negramotnosti je zajištění potřebného financování vzdělávacího systému. Každý ze

---

⁶¹ Teach The World Foundation. *The problem* [online]. 2021 [cit. 1.3.2021]. Dostupné z: <https://www.teachtheworldfoundation.com/the-problem>

⁶² Global Partnership for Education. *Improving illiteracy in Africa* [online]. 2017 [cit. 1.3.2021]. Dostupné z: <https://www.globalpartnership.org/blog/improving-literacy-africa>

zasazených států by měl každý rok vyhradit předem stanovenou částku, procento rozpočtu, které věnuje školnímu systému. Jelikož nejsou státní školy kvůli nedostatku investic ze strany státu schopny investovat do poskytování základního vybavení studentům, zařízení učeben, učebnic, technologií, funkčních toalet, přístupu pitné vody a elektřiny. Pokud se však jednotlivé vlády příliš nezajímají o vzdělávání svých obyvatel, světové organizace či vlády vyspělých států by měly přimět vlády rozvojových zemí k vyššímu financování boje proti negramotnosti, stejně tak aby se zavázaly ke konzistentní podpoře negramotných jedinců. Většina států však nemá dostatek financí, které by investovaly. Po celém světě, však existuje mnoho organizací a institucí, které disponují financemi určenými pro boj s negramotností. Většinou jsou to neziskové organizace jako organizace ProLiteracy, UNESCO, World Literacy Foundation, ale i například česká organizace Člověk v tísni. Tyto organizace využívají své finanční zdroje pro stavbu škol, alokaci vyškolených učitelů do těchto území, na nákup studijních materiálů apod. Proto je jedním z dalších vhodných kroků boj za zvyšování povědomí a celosvětové úsilí týkající se redukce negramotnosti prostřednictvím veřejných finančních darů jednotlivým zemím, či financováním neziskových podpůrných programů. Jedním z dalších problémů v oblasti financování, je nedostatek finančních prostředků ze stran rodin studentů, kteří se z tohoto důvodu například nemají, jak dopravit do školy, jak do základní či střední školy zapsat či platit povinné školní poplatky. Jelikož studenti, kteří spadají do kategorie s nízkými příjmy, nemají možnost plnit finanční požadavky škol, školy opouštějí. Řešením by však byla stipendia, granty či jiné finanční pomoci studentům. Vzdělání by mělo být umožněno všem, což v dnešní době není realitou. Rozvojové země by měly zavést povinnou školní docházku, a tak umožnit vzdělání všem a primárně zdarma. Zde se však opět vracíme k problému nedostatečných finančních prostředků možných k investování do školství v těchto zasažených zemích.

Dalším z kroků směřujících k redukci negramotnosti jsou učitelé, konkrétně kvalifikovaní učitelé s požadovanými znalostmi a dovednostmi. Zde narážíme na významný problém. V nejméně rozvinutých zemích je úroveň kvalifikovaných učitelů opravdu nízká a celkový počet učitelů na počet žáků je velmi nízký a tudíž neefektivní (učitelů je velmi málo a potenciálních žáků je mnoho). Pedagogové musí mít potřebné znalosti, povědomí, informace i nutné dovednosti, aby byli schopni vzdělávat studenty a rozvíjet jejich dosavadní znalosti. Učitelé by měli být vyškoleni a dozdělaní do takové úrovně, aby mohli předávat kvalitní znalosti svým žákům. Zároveň by se měly jejich znalosti neustále rozvíjet. Jednotlivé školy by měly následně monitorovat profesní rozvoj svých zaměstnanců, pedagogů. Aby však

byli učitelé schopni kvalitně předávat získané informace, musí mít při výuce potřebné zázemí a materiály (učebnice, sešity, technologie), které jsou však problémem způsobeným nízkým financováním vzdělávacího sektoru, jak již bylo zmíněno v předchozím odstavci.

Reforma školních osnov či studijních plánů je dle Radhika Kapury dalším krokem k úspěšnějšímu vzdělávání. Školní osnovy by měly být systematicky přizpůsobeny lokální kultuře a místním hodnotám, měly by udržovat sociální jednotu, přizpůsobit se technologickým změnám, potřebám, realitě a snahám zemí a místních komunit. Kvalitní vzdělávání a gramotnost také podporuje výuka z učebnic v lokálním jazyce.⁶³

Další možnou součástí řešení je i podpora vzdělávání a motivace dětí ze strany rodičů. Mezinárodní organizace a vlády jednotlivých zasažených států by měly šířit povědomí o důležitosti vzdělání, a tím se i snažit měnit negativní názory, týkající se vzdělání, rodičů ze znevýhodněných oblastí. Většina dětí vyrůstajících v rodinách nižších společenských vrstev, ovlivněných chudobou, vyrůstajících ve znevýhodněném prostředí a sociálně-ekonomicky zaostalých částech společnosti, nemají vztah či motivaci ke vzdělání nebo jim jen jejich podmínky vzdělání neumožňují. Finanční problémy, ve kterých se rodiny nacházejí, nutí děti zapojit se do pracovního trhu v útlém věku s cílem finanční výpomoci rodině, i udržení životních podmínek. Mnoho dětí je zaměstnáno v povoláních s nebezpečnými podmínkami jako je hornictví, práce na plantážích, stavební práce apod., některé dívky, pracují ve městech jako pomocnice v domácnostech. Tyto děti jsou však zaměstnáváním od útlého věku připraveny o vzdělání, rozvoj gramotnosti a získání potřebné kvalifikace, která by jim umožnila lepší podporu rodiny. Proto je zásadním krokem směřujícím k redukci negramotnosti zákaz či omezení dětské práce a přesvědčení rodinných příslušníků o významu vzdělání. Rodina je jádrem každého jedince, a proto by měla motivovat své potomky a příbuzné k rozvoji jejich gramotnosti a vzdělávání. Jedním z dalších možných řešení v oblasti dětské práce je i zavedení flexibilního školního rozvrhu/časového plánu. Rozvrh by mohl být navrhnout tak, aby děti měly možnost vydělat peníze na živobytí a pomoci své rodině, současně získat potřebné vzdělání pro kvalitnější budoucí život.

---

⁶³ KAPUR, Radhika. *Measures to Prevent the Problems of Poverty, Illiteracy, Unemployment and Homelessness* [online]. 2018 [cit. 1.3.2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323695178_Measures_to_Prevent_the_Problems_of_Poverty_Illiteracy_Unemployment_and_Homelessness

Jedním z dalších možných řešení ngramotnosti je podpora motivace žáků ve výběru odborného vzdělání. Dle webových stránek Social Justice Project odborné vzdělání poskytuje informace a dovednosti, které jsou potřebné pro vstup na pracovní trh, a tedy i dovednosti potřebné k financování živobytí ve vhodném produktivním věku.⁶⁴ Tento typ vzdělávání doplní základní vzdělání o praktické dovednosti tak, aby si žáci byli schopni najít práci v konkrétním oboru a měli jisté uplatnění jako například ošetřovatel, tesař, švadlena apod.

Radhika Kapura zmiňuje, že infrastruktura rozvojových zemí je dalším z aspektů, které by mohly pomoci v řešení ngramotnosti. V rozvojových zemích, převážně v subsaharské Africe, je nedostatek školských zařízení a infrastruktura zemí není pro žáky optimální. Školy jsou vzdálené jejich bydlišti, žáci se musí do škol dostávat po zanedbaných silnicích, celkově studenti bojují s dojížděním do škol atp. Pokud se žáci obtížně dostávají do škol, mají nižší motivaci začít či pokračovat ve vzdělávání.⁶⁵

Existuje mnoho dalších možných kroků a podnětů, kterými by se neziskové organizace, instituce a vlády jednotlivých zemí měly řídit tak, aby zastavily koloběh chudoby, zlepšily systém vzdělávání, rozšířily kvalifikační dovednosti jedinců pro vstup na pracovní trh a zlepšily kvalitu života pro své obyvatele. Dalšími náměty jsou: budování škol, rozšiřování škály vzdělávacích programů, celoživotní vzdělávání, zlepšení pracovních podmínek pro učitele, monitorování vzdělávání a jejích dopadů na blahobyt země a společnosti, sledování statistických ukazatelů a dat týkajících se rozvoje gramotnosti, sdílení osvědčených přístupů se zeměmi, které se z kategorie nejméně rozvojových zemí dokázaly dostat, zrovnoprávnění pohlaví – nastavení pozitivní diskriminační strategie, která neznevýhodňuje dívky (osvobození dívek od očekávaných domácích povinností a péče o rodinu) či jiné neprivilegované skupiny obyvatel v oblasti vzdělávání.

Pokud by bylo řešení problému ngramotnosti jednoduché, autorka je přesvědčena, že bychom se již této tématice nevěnovali. Problém ngramotnosti nelze vyřešit okamžitě,

---

⁶⁴ Social Justice Project. *Ways to overcome illiteracy* [online]. [cit. 1.3.2021]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/socialjusticeprojectsped/initiatives-to-overcome-illiteracy/ways-to-overcome-illiteracy>

⁶⁵ KAPUR, Radhika. *Measures to Prevent the Problems of Poverty, Illiteracy, Unemployment and Homelessness* [online]. 2018 [cit. 1.3.2021]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323695178_Measures_to_Prevent_the_Problems_of_Poverty_Illiteracy_Unemployment_and_Homelessness

jelikož se dotýká mnoha oblastí života a jak již bylo zmíněno, je zamotán v začarovaném kruhu. Řešení problému je běh na dlouhou trať, ale společnost na něm pracuje posledních několik desítek let. A jak se lze dočíst v kapitole 4 (Negramotnost ve světě), podíl gramotných jedinců a ostatní ukazatele vykazují pozitivní vývoj, což znamená, že se řešení problému ubírá správným směrem. Negramotnost je celosvětový problém, který se dotýká nás všech, a proto by se celý svět měl spojit a pomoci znevýhodněným dětem získat kvalitní vzdělání.

6 Závěr

Cílem práce bylo obeznámit čtenáře s teoretickými základy v oblasti celosvětové problematiky negramotnosti, následně analyzovat vývoj a aktuální situaci negramotnosti, převážně v rozvojových zemích, dle dat organizací monitorujících tuto problematiku ve světě a následně navrhnout možná řešení tohoto problému.

Teoretická část práce představila základní pojmy spojené s problematikou negramotnosti, zaměřila se na elementární vnímání negramotnosti (čtení, psaní, počítání) i na současný pohled na gramotnost (funkční gramotnost). Vzhledem k tomu, že cílem práce bylo zkoumat rozvojové země, byla proto v práci kapitola věnovaná vysvětlení pojmu rozvojové země, jejich kategorizaci a představení regionů, které do této kategorie spadají. Převážně se však kapitola zaměřila na nejméně rozvinuté země (LDC), které jsou zkoumány v empirické části práce. Teoretická část se dále zaměřila na představení faktorů ovlivňujících negramotnost a její důsledky, které byly východiskem pro empirickou část možností řešení negramotnosti.

Empirická část se věnovala zkoumání dostupných dat rozvojových zemí ze statistických ročenek organizací (UNESCO, The World Bank), které se této problematice věnují. V této části byl nejprve představen vývoj a současná situace negramotnosti po celém světě a následně byl vývoj a aktuální situace představena z pohledu regionů LDC, převážně však pohledem subsaharské Afriky, která vykazuje nejnižší hodnoty ve všech oblastech týkajících se negramotnosti jako například zaměstnanost, zápis do středních a základních škol, průměrná doba života atp. Z analýzy dat vyplývá, že negramotnost je závažný problém a je nutné hledat jeho řešení. Z toho důvodu byla práce zakončena možnými návrhy řešení a kroky, které by měly být podstoupeny s účelem redukce negramotnosti ve světě.

7 Seznam použitých zdrojů

Alberta Education. *What is literacy?* [online]. 2021. Dostupné z: <https://education.alberta.ca/literacy-and-numeracy/literacy/everyone/what-is-literacy/>

ALTMANOVÁ, M. J., BERKI, M. J., Ing. Bořivoj BRDIČKA, P., BROŽOVÁ, M. I., HAUSENBLAS, P. O., *Gramotnosti ve vzdělávání*. Praha 2011: Výzkumný ústav pedagogický v Praze.

Australian Literacy Educators' Association. *Literacy in 21st century Australia: The ALEA Declaration* [online]. Norwood. Dostupné z: <https://www.alea.edu.au/documents/item/1197>

BETZ, Alicia. *Why is Education Important and What is the Purpose of Education* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.educationcorner.com/education-important-purpose.html>

DUFKOVÁ, Jana. *Mnohovýznamovost ne/gramotnosti (Svět plný negramotných)* [online]. Praha, 1997. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/4631/PheH_1997_4_0087.pdf

FREDRIKSEN Birger, BRAR Sukhdeep, TRUCANO Michael. *Getting Textbooks to Every Child in Sub-Saharan Africa*. Washington, 2015. Dostupné z: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/9781464805400.pdf>

Global Partnership for Education. *Improving illiteracy in Africa* [online]. 2017. Dostupné z: <https://www.globalpartnership.org/blog/improving-literacy-africa>

GUNN, Jennifer. *The Lifelong Impact of Illiteracy*. [online]. 2021. Dostupné z: <https://resilienteducator.com/classroom-resources/illiteracy-impacts/>

International Literacy Association. *Illiteracy...Top 10 Contributing Factors* [online]. Newark, USA. Dostupné z: <https://literacyworldwide.org/docs/default-source/resource-documents/ila-take-action-top-10.pdf>

International Literacy Association. *The Benefits of Literacy* [online]. [cit. 28.2.2021]. Dostupné z: <https://literacyworldwide.org/docs/default-source/resource-documents/ila-take-action-benefits.pdf>

ITU. *ICTs, LDs and the SDGs, Achieving universal and affordable Internet in the LDCs* [online]. 2018 [cit.17.2.2020]. Dostupné z: <https://www.itu.int/pub/D-LDC-ICTLDC-2018>

JANÍK, Tomáš, KNECHT, Petr, NAJVAROVÁ, Veronika. *Příspěvky k tvorbě a výzkumu kurikula, Model funkční gramotnosti a RVP ZV* [online]. Brno, 2007. Dostupné z: https://www.researchgate.net/profile/Veronika-Najvarova/publication/47052972_Prispevky_k_tvorbe_a_vyzkumu_kurikula/links/5bd957fca6fdcc3a8db2daf1/Prispevky-k-tvorbe-a-vyzkumu-kurikula.pdf#page=78

KAPUR, Radhika. *Measures to Prevent the Problems of Poverty, Illiteracy, Unemployment and Homelessness* [online]. 2018. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/323695178_Measures_to_Prevent_the_Problems_of_Poverty_Illiteracy_Unemployment_and_Homelessness

Literacy Foundation. *Causes of illiteracy* [online]. Montreal, 2021. Dostupné z: <https://www.fondationalphabetisation.org/en/causes-of-illiteracy/consequences-of-illiteracy/>

Literacy Foundation. *Consequences of illiteracy* [online]. Montreal, 2021. Dostupné z: <https://www.fondationalphabetisation.org/en/causes-of-illiteracy/consequences-of-illiteracy/>

Literacy New York. *What Causes Illiteracy?* [online]. New York. Dostupné z: https://www.literacynewyork.org/blog/100004/what_causes_illiteracy%3F

Literacy Pittsburgh. *Challenges of low literacy* [online]. Pittsburgh, USA, 2021. Dostupné z: <https://www.literacypittsburgh.org/the-challenge/>

MentalUP. *Importance of Education* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.mentalup.co/blog/the-importance-of-education>

National Literacy Trust. *What is literacy?* [online]. 2017, Londýn. Dostupné z: <https://literacytrust.org.uk/information/what-is-literacy/>

OECD. *Education at Glance 2020* [online]. 2020. Dostupné z: <https://www.oecd.org/education/education-at-a-glance/>

One World – Nations Online. *Least Developed Countries (LDCs)* [online]. 2021. Dostupné z: https://www.nationsonline.org/oneworld/least_developed_countries.htm

PROCHÁZKOVÁ, Ivana. *Co je čtenářská gramotnost, proč a jak ji rozvíjet?* [online]. Brno, 2006. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/446/co-je-ctenarska-gramotnost-proc-a-jak-ji-rozvijet-.html/?print=1>

ROSLER, Max, ORTIZ-OSPINA, Esteban. *Literacy*. [online]. 2018. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/literacy>

Social Justice Project. *Ways to overcome illiteracy* [online]. Dostupné z: <https://sites.google.com/site/socialjusticeprojectsped/initiatives-to-overcome-illiteracy/ways-to-overcome-illiteracy>

SYROVÁTKA, Miroslav, HARMÁČEK, Jaromír. *Klasifikace rozvojových zemí* [online]. Olomouc, 2014. Dostupné z: <https://www.development.upol.cz/wp-content/uploads/2013/02/Syrov%C3%A1tka-Harm%C3%A1%C4%8Dek-2014-Klasifikace-rozvojov%C3%BDch-zem%C3%AD.pdf>

Teach The World Foundation. *The problem* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.teachtheworldfoundation.com/the-problem>

The World Bank. *World Development Indicators* [online]. 2021. Dostupné z: <https://databank.worldbank.org/reports.aspx?source=2&series=SE.ADT.LITR.FE.ZS&country=#>

UNCTAD. *Map of the least developed countries* [online]. 2020. Dostupné z: <https://unctad.org/topic/least-developed-countries/map>

UNCTAD. *The least Developed Countries Report 2020* [online]. 2020. Dostupné z: <https://unctad.org/webflyer/least-developed-countries-report-2020>

UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Education in Africa* [online]. 2021. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/topic/education-africa>

UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Functional literacy* [online]. 2021. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/glossary-term/functional-literacy>

UNESCO. *The Global literacy challenge: a profile of youth and adult literacy at the mid-point of the United Nations Decade 2003-2012* [online]. 2008. Dostupné z: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000163170>

UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Literacy* [online]. 2021. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/topic/literacy>

UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *UIS Statistics* [online]. 2021. Dostupné z: <http://data.uis.unesco.org/>

UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *Visualisation Gallery* [online]. 2021. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/visualisations>

UNESCO. *Why Literacy Matters* [online]. 2006. Dostupné z: <https://en.unesco.org/gem-report/report/2006/literacy-life>

UNESCO, Unesco Institute for Statistics. *6 Out of 10 children and Adolescents Are Not Learning a Minimum in Reading and Math* [online]. 2017. Dostupné z: <http://uis.unesco.org/en/news/6-out-10-children-and-adolescents-are-not-learning-minimum-reading-and-math>

UNICEF DATA. *Literacy*. Dostupné z: <https://data.unicef.org/topic/education/literacy/>

United Nations. *Fifth UN Conference on the Least Developed Countries (LDC5)* [online]. 2021. Dostupné z: <http://unohrlls.org/unldc-v/>

United Nations. *Goal 4: Quality education* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.undp.org/content/undp/en/home/sustainable-development-goals/goal-4-quality-education.html>

United Nations. *Least Developed Countries (LDCs)* [online]. Dostupné z: <https://www.un.org/development/desa/dpad/least-developed-country-category.html>

United Nations. *List of Least Developed Countries (as of December 2020)* [online]. 2020. Dostupné z: https://www.un.org/development/desa/dpad/wp-content/uploads/sites/45/publication/ldc_list.pdf

United Nations. *World population prospects – Key findings & advance tables*. [online]. New York, 2015. Dostupné z: https://population.un.org/wpp/publications/files/key_findings_wpp_2015.pdf

United Nations. *4 Quality Education* [online]. 2021. Dostupné z: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/>

World Literacy Foundation. *The economic & Social Cost of Illiteracy, A snapshot of illiteracy in a global context, Final report from the World Literacy Foundation* [online]. 2015. Dostupné z: <https://speakingbooks.com/wp-content/uploads/WLF-FINAL-ECONOMIC-REPORT.pdf>

World Population Review. *Least Developed Countries 2020* [online]. 2020. Dostupné z: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/least-developed-countries>

ZÁPOTOČNÁ, Olga. *Čitateľská gramotnosť a jej rozvoj v primárnom vzdelávaní*. Bratislava: VEDA, 2013. ISBN978-80-224-1281-0.